

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Historický ústav

**Prožitek legionářských bojů v Rusku v období 1. světové války ve
světle vzpomínek pana Josefa Elsnera**

bakalářská práce

Autor: Anna-Marie Elsnerová
Studijní program: B 7105 Historické vědy
Studijní obor: Prezentace historických věd
Forma studia: prezenční
Vedoucí práce: Mgr. Jiří Flégl.

Hradec Králové, 2017

Zadání bakalářské práce

Autor: Anna-Marie Elsnerová

Studium: F13446

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Název bakalářské práce: **Prožitek legionářských bojů v Rusku v období 1. světové války ve světle vzpomínek pana Josefa Elsnera**

Název bakalářské práce AJ: Legionnaire' experience Russia in time of First world war in the light of memories of Mr. Josef Elsner

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se bude zabývat tematikou legionářských bojů v Rusku ve světle vzpomínek pana Josefa Elsnera. Součástí práce bude také stručný nástin vývoje českých legií v Itálii, Francii a Rusku.

Ivan Šedivý: Češi, české země a velká válka Robert Kvaček: První světová válka a česká otázka Edmund Orian: Československé legie v Rusku SOkA Frýdek-Místek (F. OÚ Místek) Vojenský historický ústav (spisový materiál k činnosti českých legionářů v Rusku)

Garantující pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Flégl

Oponent: Mgr. Zbyněk Sturz

Datum zadání závěrečné práce: 24.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením Mgr. Jiřího Flégla samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu

V Hradci Králové dne 15. května 2017

Podpis

ANOTACE:

ELSNEROVÁ, ANNA – MARIE. Prožitek legionářských bojů v Rusku v období 1. světové války ve světle vzpomínek pana Josefa Elsnera.

Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, bakalářská práce. 2017, 73 s.

Bakalářská práce se snaží přiblížit a vylíčit klíčové prožitky československého legionáře Josefa Elsnera zachycené v osobní korespondenci. Jde o zásadní momenty od počátku mobilizace až do návratu čs. legionářských vojsk do Československé republiky. První část jen ve stručnosti popisuje první světovou válku, vývoj na východní frontě a vznik a působení československých legií v Rusku. Druhou část obsahuje prožitky bojů Josefa Elsnera na frontě a prožitky bojů 8. československého střeleckého pluku Slezského.

Klíčová slova: první světová válka, ruská fronta, československé legie, 8. čs. střelecký pluk Slezský, Josef Elsner, prožitky

ANNOTATION:

ELSNEROVÁ, ANNA – MARIE. Experience of legionary fights in Russia during the World War I in the light of memories of Josef Elsner.

Hradec Králové: University of Hradec Králové, Faculty of Arts, Bachelor's thesis, 2017, 73 pp.

Bachelor's dissertation tries to bring and introduce crucial experiences Czechoslovakian legionnaire Josef Elsner. These experiences are catch in personal correspondences. They are important moments from the start of a mobilisation to comeback Czechoslovakian legionary army in Czechoslovakia. The first secondary part shortly introduce the World War I, an emergence of Eastern Front, a birth and an operation of Czechoslovakian legionary army in Russia. The second prime part is about experiences of fights of Josef Elsner in front and experiences of fights of 8th Czechoslovakian Rifle Regiment – Silesian.

Key Words: the World War I, Russian Front, Czechoslovak legion, the 8th Czechoslovakian Rifle Regiment – Silesian, Josef Elsner, experiences

OBSAH

ÚVOD	7
1 PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA	12
2 VÝVOJ NA VÝCHODNÍ FRONTĚ.....	14
2.1 Začátky na východní frontě.....	14
2.2 Boje v roce 1916 a Únorová a Říjnová revoluce v roce 1917	15
2.3 Konec východní fronty	15
3 VZNIK A FORMOVÁNÍ ČS. LEGIÍ V RUSKU	17
3.1 Česká Družina	17
3.2 Formování Legií.....	18
4 JOSEF ELSNER	19
4.1 Josef Elsner za Rakousko-Uhersko	19
4.2 Josef Elsner v zajateckých táborech.....	21
4.3 Josef Elsner v Československých legiích	23
4.4 Josef Elsner na cestě do Československa	26
5 OSMÝ ČS. STŘELECKÝ PLUK SLEZSKÝ	29
5.1 První období (jaro 1917 – jaro 1918)	30
5.2 Druhé období (jaro 1918 – léto 1918).....	34
5.3 Třetí období (léto 1918 – zima 1919).....	35
5.4 Čtvrté období (zima 1919 – zima 1920).....	41
5.5 Páté období (zima 1920 – léto 1921).....	45
5.5.1 Loď Belgic	51
5.5.2 Loď Valencia	52
ZÁVĚR	55
Seznam pramenů a literatury	58
Seznam obrazových příloh.....	59
Obrazové přílohy	60

ÚVOD

Kdo to jsou českoslovenští legionáři? Nejdříve bych ráda vysvětlila pojem „legionář“ v kontextu první světové války. „Legionář“ byl člen československého zahraničního odboje za Velké války. Pro samotné vojáky bojující na ruské frontě bylo toto oslovení urážlivé a namísto něj užívali oslovení „bratr“ nebo také „dobrovolc“. Všechny muže spojovala doba, místo a cíl: samostatné Československo.

V prvé řadě by měl autor uvést důvod zájmu dané tematiky. Mé první seznámení s československými legiemi proběhlo prohlížením rodinného archivu. Ten obsahuje mnoho dochovaných pohledů a lístků z různých míst světa, fotografií a dopisů mého pradědečka Josefa Elsnera, který bojoval v řadách československých legionářských jednotek a o němž jsem slýchala spoustu příběhu od jeho syna (mého dědečka Jaromíra). Vyprávěl mi o muži, který se dostal do ruských lágrů. O muži, který bojoval za naši československou samostatnost na zamrzlé Sibíři při -45 °C. O muži toužícím po návratu do své vlasti a za svou milovanou rodinou, který přeplul dva oceány a procestoval napříč Kanadou.

Další setkání přišlo později v jednom antikvariátu v Trutnově, kde jsem objevila Kroniku 3. čs. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova *O dobách dobrých i zlých 1917-1947: Hrst vzpomínek příslušníků bývalého pěšího pluku Jana Žižky z Trocnova k třicátému výročí jeho založení*¹. Od této doby vzrostl můj zájem o literaturu spojenou s československými legionáři. Další příběhy Velké války jsem objevila v povinné četbě na střední škole v knihách Jaroslava Haška a Rudolfa Medka. Postupem času se můj zájem o tuto tematiku rozšířil na četbu další literatury a prostudování historie legionářů pocházejících z našeho královéhradeckého kraje. Oslovila mě především kniha od PhDr. Jaroslavy Pospíšilové, působící v Muzeu východních Čech v Hradci Králové, *Českoslovenští legionáři z okresu Hradec Králové 1914–1920*². Už tehdy jsem byla pevně rozhodnuta pro sepsání práce na téma československých legionářů i z důvodu prohloubení vědomostí části těchto dějin. Mým záměrem byla návaznost na studium na střední škole, kde mou závěrečnou maturitní prací bylo obdobné téma. Maturitní práce

---

¹ Leo PERNICA, *O dobách dobrých i zlých 1917–1947: Hrst vzpomínek příslušníků bývalého pěšího pluku Jana Žižky z Trocnova k třicátému výročí jeho založení*, Kroměříž 1947.

² Jaroslava POSPÍŠILOVÁ, *Českoslovenští legionáři z okresu Hradec Králové 1914–1920*, Hradec Králové 2000.

byla zaměřena na obecné téma první světové války, tematika legií zde byla zmíněna pouze obecně a neobsahovala záznamy z archivních pramenů.

Při dalším studiu na vysoké škole se můj zájem prohloubil především na oblast každodenního života, osudy a další příběhy mužů bojujících za naši budoucnost. Tak vznikla bakalářská práce pokoušející se obsáhnout téma každodennosti legií v letech 1914–1918 ve světle vzpomínek legionáře Josefa Elsnera.

***

Tato práce se pokouší popsat zážitky a cesty obyčejného vojáka československých legionářských jednotek. Nemá to být zobecňující práce, ale naopak. Práce je postavena na přímých vzpomínkách z rodinného archivu a deníků, kronik a zpráv získaných z Vojenského ústředního archivu.

Cílem není obecně popsat problematiku a vývoj prvního československého zahraničního odboje v letech 1914–1920 za první světové války. Hodně toho víme o válkách jako o mocensko-politických konfliktech. Jsme informováni o tom, kdo, kdy, komu a proč vyhlásil válku. Na druhé straně toho víme velmi málo o životech mužů, kteří se zasadili o samostatnost Československé republiky. Cílem tedy je přiblížit válečnou zkušenost československých legionářů na příkladu Josefa Elsnera a 8. československého střeleckého pluku Slezského. Práce ukáže, jak probíhal konkrétní život vojáka Josefa Elsnera. Přesně zmapuje cestu konkrétního pluku, která obohatí práci o další zážitky a události z fronty.

Práce bude vedena chronologicky. V textu budou ve velké míře zařazeny citace, jež jsou výstižné a přímo reflektují události a prožitky Josefa Elsnera. Ke zjištění dalších prožitků Josefa Elsnera využiju metodu orální historie. K dosažení stanovených cílů bude použita přímá metoda, díky které jsem získala historická fakta zkoumáním pramenů v archivech a odborné literatury. Pomocí progresivní metody budu sledovat a zachycovat události tak, jak po sobě následovaly. Zároveň chci užít komparativní metodu na srovnání materiálů z VÚA a materiálů z domácího archivu.

***

K psaní použiji prameny osobní povahy. Z našeho rodinného archivu pochází soukromá korespondence, jejímž autorem je sám Josef Elsner. Jsou to zajatecké lístky, dopisy či pohledy, které odesílal z ruských lágrů, ze Sibíře a pak z cesty do Evropy. Dále jsem využila prameny zachované v paměti, které se v naší rodině předávají ústně. Jsou to právě vzpomínky Josefa Elsnera, které předával a vypravoval svému synovi

Jaromírovi. Můj děda Jaromír mi je už odmala vypráví. A tak jsem se pokusila dát dohromady právě prameny osobní povahy a prameny, které se podávají ústně.

Další primární archivní materiály budu hledat na dvou hlavních místech, a to ve Vojenském ústředním archivu v Praze a v Archivu Muzea východních Čech v Hradci Králové. Ve VÚA Praha jsem dostala složku se jménem Josef Elsner. V ní jsem našla pět dokumentů. Některé byly nadepsané, některé ne. S jistotou vím, že to byl Demobilizační list a formulář „Potvrzení legionářem“, který vydávalo Ministerstvo obrany. Pak jsem našla formulář ve složce s názvem „*HUDBA 8. STŘELECKÉHO SLEZSKÉHO PLUKU*“. Poslední dokument nebyl nadepsaný. Hádám, že by to mohla být osobní karta vojáka. Prakticky ve všech formulářích byly stejné kolonky se jménem vojáka, adresou, datem narození, vzděláním nebo zaměstnáním. Další častou kolonkou bylo číslo pluku v rakousko-uherské armádě, datum a místo zajetí, datum a místo zařazení mezi čs. legie, příslušný pluk a rota.³

Moje práce se z velké části bude opírat o archivní materiály k působení 8. československého pluku Slezského. Patří mezi ně veškeré deníky, kroniky, zprávy a rozkazy spojené s tímto plukem: *Historie 8. střeleckého Slezského pluku; Deník I. praporu; Formování ešalonů na Ukrajině: v době ústupu z Ukrajiny a jejich pohyb na Vladivostok; Historický deník I. roty 8. stř. Slezského pluku; Historie XI. roty 8. střeleckého pluku; Krátká historie evakuace 8. střeleckého Slezského pluku a Výprava Houskova: z vypravování granátníka 3. roty br. Soukupa*. Některé deníky a kroniky jsou špatně čitelné, protože autor psal pouze ručně. Jiné deníky, kroniky a speciálně obecné zprávy o pohybu vojenského tělesa se dají přečíst velmi dobře, jelikož byly psané na stroji. Bohužel oficiálně vydané rozkazy 8. čs. střeleckého pluku Slezského byly psané v azbuce, kterou neumím.⁴

V archivu Muzea východních Čech jsem hledala hlavně mapy, které souvisejí s cestou 8. čs. střeleckého pluku Slezského. Podařilo se mi tam najít celkem šest map, z toho jedna je v azbuce.

První část je založena převážně na interpretaci informací získaných z odborné literatury. Počáteční kapitola ve zkratce popisuje průběh první světové války, hlavní události v letech 1914–1918 s přihlédnutím k českým zemím. Druhá kapitola stručněji mapuje vývoj a události východní fronty, od začátku přes boje v roce 1916, únorovou a

³ Vojenský ústřední archiv Praha (dále jen VÚA-VHA), fond KLEG, Osobní karta, Josef Elsner.

⁴ VÚA -VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54–55.

říjnovou revoluci 1917 a ukončení bojů na frontě. Třetí kapitola je zaměřena na první československý zahraniční odboj v Rusku. V její druhé části se soustředím na konkrétní zážitky a události. Čtvrtá kapitola vypovídá o pouti Josefa Elsnera. Ukazuje každodenní život obyčejného vojáka, který procestoval půlku světa. Tato čtvrtá kapitola bude vycházet hlavně z kvalitní analýzy prostudovaných osobních materiálů Josefa Elsnera. Následně se pokusím o kombinaci s archivním materiálem, získaným ve Vojenském ústředním archivu v Praze a archivu Muzea Východních Čech v Hradci Králové. Pátá kapitola bude o 8. československém pluku Slezském, jehož členem byl Josef Elsner. Má za cíl doplnit předchozí kapitolu a tím dopodrobna a chronologicky popsat cestu 8. pluku po transsibiřské magistrále. Chtěla bych vylíčit události pluku a pomocí deníků ještě doplnit téma každodennosti ruských legionářů. Pokusím se zpracovat všechny archivní materiály z VÚA a tím popsat den po dni. Tato kapitola se ještě rozčleňuje na podkapitoly. Každá podkapitola sleduje určité období cca jednoho až dvou let.

V první kapitole jsem používala práci Ivana Šedivého *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*⁵ a také *První světová válka a česká otázka*⁶ od Roberta Kvačka. K druhé kapitole jsem vybrala dílo Vladimíra Filipa *První světová válka 1914–1918 = Die ersteweltkrieg 1914–1918*⁷. Při zpracování třetí kapitoly jsem využila druhý díl knihy *Vojenské dějiny Československa*⁸, práci Viktora Miroslava Fice *Československé legie v Rusku a boj za vznik Československa 1914–1918*⁹ a relativně novou knihu *Československé legie 1914–1920*¹⁰ od Milana Mojžíše, která vyšla v rámci projektu LEGIE 100. V druhé části na základě komparace několika zdrojů jsem si určila klíčové prožitky, které budu sledovat v jednotlivých pramenech. K sepsání čtvrté kapitoly použiji rodinný archiv. Poslední kapitola bude postavena na archivních materiálech z Vojenského ústředního archivu. Stěžejní pro pátou kapitolu bude práce od Františka Vláčila *Slezský pluk: Stručná kronika 8. čs. střeleckého Slezského pluku*¹¹, která vznikla na popud velitele 8. pluku Slezského, plukovníka V. Rýdla. Dalším důležitým pramenem budou deníky a kroniky: *Historie 8. střel. Slezského pluku; Deník I. praporu;*

---

⁵ Ivan ŠEDIVÝ, *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*, Praha 2001.

⁶ Robert KVAČEK, *První světová válka a česká otázka*, Praha 2013.

⁷ Vladimír FILIP, *První světová válka 1914–1918 = Die ersteweltkrieg 1914–1918*, Brno 2014.

⁸ Petr KLUČINA, *Vojenské dějiny Československa*, Díl 2, 1918–1939, Praha 1987.

⁹ Viktor Miroslav FIC, *Československé legie v Rusku a boj za vznik Československa 1914–1918*, Brno 2008.

¹⁰ Milan MOJŽIŠ, *Československé legie 1914–1920*, Praha 2016.

¹¹ František VLÁČIL, *Slezský pluk: stručná kronika 8. čs. střeleckého Slezského pluku*, Frýdek Místek 1937.

*Formování ešalonů na Ukrajině: v době ústupu z Ukrajiny a jejich pohyb na Vladivostok; Historický deník I. roty 8. stř. Slezského pluku; Historie XI. Roty 8. střel. pluku; Krátká historie evakuace 8. střel. Slezského pluku a Výprava Houskova: vypravování granátníka 3. roty br. Soukupa.*¹²

***

Mnohokrát děkuji vedoucímu práce, panu Mgr. Jiřímu Fléglovi za jeho dobré rady, připomínky, doporučení a obrovskou trpělivost.

***

Mnohokrát děkuji vedoucímu práce, panu Mgr. Jiřímu Fléglovi za jeho dobré rady, připomínky, doporučení a obrovskou trpělivost.

---

¹² VÚA -VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54–55.

1 PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA

Rány z FN Browning Model 1910, jež ukončily 28. června 1914 v hlavním městě Bosny Sarajevu život následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho chotě Žofie Chotkové, znamenaly počátek tzv. „Velké války“.¹³

Následně Rakousko-Uhersko vyhlásilo Srbsku válku, která se velmi rychle rozšířila na celou Evropu. Proti sobě stály dva mocenské spolky: Trojspolek, tedy Německo, Rakousko-Uhersko, Turecko, Bulharsko a Dohoda. Mezi původní členy patřila Velká Británie, Francie a Rusko. Později se ještě připojila Itálie, Rumunsko, Japonsko, USA a další státy.¹⁴

Mobilizace v českých zemích proběhla sice bez problémů, avšak čeští vojáci neprojevovali zájem bojovat za „cizí“ zemi. Čeští vojáci byli posíláni na tři různé fronty, které se za války utvořily. Na východní frontě se střetly armády Trojspolku proti Rusku. Na jižní frontě nebo také „italské frontě“ prolévaly krev armády Dohody, Rakouska-Uherska a Německa. Na západní frontě bojovala vojska Německa a vojska Dohody. Na této jediné frontě Češi v rakouských uniformách chyběli. Postupem času, kvůli nedostatku sil, se fronty měnily v zákopy. Vojáci bojovali o metry území, byly miliony mrtvých a zmrzačených, civilní obyvatelstvo trpělo.¹⁵

Rakousko-Uhersko začalo po porážce na východní frontě pociťovat vůči českému národu nedůvěru. V roce 1915 byla rozpuštěna Česká obec sokolská a tisk byl ovlivněn cenzurou. V Národní straně svobodomyšlné byli zatčeni členové Karel Kramář, Alois Rašín a následovalo dokonce odsouzení k smrti. K jejich osvobození přispěla smrt staříckého císaře Františka Josefa 21. listopadu 1916 a nástup nového císaře Karla I., který vyhlásil amnestii.

Válka měla pro českou politickou scénu na jednu stranu i pozitivní vliv. Boj za samostatnost zahájil Tomáš Garrigue Masaryk už 6. července 1915 na 500. výročí Husovy smrti v Ženevě. Až od roku 1917 začala rozkvétat myšlenka samostatného československého státu na domácí politické scéně. Do tohoto roku většina českých politiků přemýšlela pouze nad federativním uspořádáním monarchie.¹⁶

Prudce se zhoršovalo zásobování, v listopadu 1917 se v Rusku chopili moci

---

¹³ Ivan ŠEDIVÝ, *Češi, c. d.*, s. 11–20.

¹⁴ Robert KVAČEK, *První světová válka, c. d.*, s. 22–26.

¹⁵ Ivan ŠEDIVÝ, *Češi, c. d.*, s. 21–38.

¹⁶ Robert KVAČEK, *c. d.*, s. 32–42.

Bolševici, vznikly československé legie v Rusku, Francii a Itálii, které bojovaly po boku Dohody, národy křičely po vlastním právu na sebeurčení a nesmíme opomenout Masarykovu činnost v zahraničí. Všechny tyto faktory začaly hýbat s naším národem. V červenci 1918 byl reorganizován Národní výbor československý jako nejvyšší domácí politická instituce. 14. října 1918 se v zahraničí ustanovila prozatímní vláda v čele s Tomášem Garriguem Masarykem. V tentýž den v českých zemích na několika místech vypukly stávky a lidé pomalu začali oslavovat republiku. Národní výbor samostatnou Československou republiku vyhlásil 28. října 1918 zákonem o „zřízení samostatného československého státu“. Avšak válka samotná skončila až 11. listopadu 1918.¹⁷

---

¹⁷ Andrej HALADA, *Co se odehrávalo během Velké války na východní frontě?*, dostupné online. (<http://www.vhu.cz/co-se-odehravalo-behem-velke-valky-na-vychodni-fronte/>), [citováno k 1. 3. 2017].

2 VÝVOJ NA VÝCHODNÍ FRONTĚ

Jak jsem již zmiňovala v předchozí kapitole, na východní frontě proti sobě stály státy Trojspolku a Ruska. Ke konci války v letech 1917 a 1918 se Německo, které porazilo Rusko, těšilo na této frontě úspěchu a dokonce hodlalo vítězit i na frontě západní. Avšak pomoc československých legionářů a vstup USA do války na západě prospěly k úspěchu Trojdohody.¹⁸

2.1 ZAČÁTKY NA VÝCHODNÍ FRONTĚ

Prvním rokem obě strany postupovaly přibližně tak, jak si i před válkou představovaly. Část německé armády se přesunula ze západní fronty do východního Pruska. Velením armádních sborů pro východní frontu byl pověřen za Německo náčelník štábu Paul von Hindenburg a E. Ludendorr. Právě tato dvojice hodlala do srpna 1914 porazit Rusko u Tannenbergu. I přesto, že Rusko mělo více vojáků, Německo ho dokázalo porazit, a sice díky terénu, po kouskách. Další příčinou ruské prohry v této bitvě byla neochota vedení spolupracovat a špatná výzbroj. Dokonce se 10 000 ruských vojáků obrátilo na útěk. Označení Tannenberg je zajímavé, protože bitva ve skutečnosti v Tannenbergu neproběhla. Odehrávala se kousek dál, než je toto město. Ale Němci vyhráli a pojmenovali ji Tannenberg, protože v 15. století se tam odehrál souboj mezi slovanskými kmeny a germánskými rytíři, byla to středověká rytířská bitva. Slované Germány porazili a Němci to vzali jako pomstu Slovanům a jako 2. bitvu u Tannebergu.¹⁹

Z jihu východní fronty proti Rusku stáli vojáci Rakouska-Uherska. Ti nejdříve začali útočit z Haliče. Ruské armády zprvu ustupovaly, ale díky početní převaze nakonec vytlačily rakouské vojsko až k linii Karpat. Neúspěchy Rakouska-Uherska byly tak velké, že dokonce na podzim 1914 přijely vlaky výpomocné německé útvary. Byl odvolán hlavní velitel Conrad von Hötzendord a nahradil ho generál Paul von Hindenburg. Situace se ihned obrátila a po několika útocích zatlačili Rusko z ruského Polska. Na začátku roku 1915 se Ústřední mocnosti opět vrací do čela.

Příchodem zimy se protivníci více zakopávali, až se z toho rozvinula válka pozíční. Rusové na tom byli velmi špatně hlavně v oblasti technického zásobování. Ruský

---

¹⁸ ŠEDIVÝ, Češi, české země a Velká válka 1914-1918, Praha 2001, s. 61–62

¹⁹ Milan MOJŽIŠ, *Československé legie*, c. d., s. 32–34.

průmysl nestíhal dodávat zbraně a munici. Na druhé straně rakousko-uhersí vojáci trpěli zimou. Přespávali v nechráněných zákopech, jenže zem byla zmrzlá a neměli co jíst.²⁰

2.2 BOJE V ROCE 1916 A ÚNOROVÁ A ŘÍJNOVÁ REVOLUCE V ROCE 1917

Na začátku roku 1916 se ruský průmysl opět vzpamatoval. Avšak fronta se posouvala tam a zase zpět. Postupem času se zhoršovala ekonomická situace ruského carství. Ekonomika se v roce 1917 bortí, je nedostatek jídla a lidé se bouří. V únoru 1917 začala Únorová revoluce. Revoluce sesadila cara a moc získala prozatímní vláda Ruské republiky. Ta za každou cenu chtěla i nadále podporovat zájmy Dohody. Je velmi zajímavé, že po 300 letech se vláda v Rusku stává demokratickou a všechny velmoci Trojdhody jsou demokratickými.²¹

V létě 1917 prozatímní ruská vláda spustila ofenzívu pod vedením generála Kerenského. Ruské jednotky pronikly dokonce místy až 50 kilometrů za nepřátelské linie. Německá armáda se ovšem následně vzpamatovala a Rusy opět vytlačila z jejich nově získaného území. Nakonec následoval pád ruské armády, která byla vyčerpána a rozložená Bolševiky.²²

Německá armáda nepostupovala dál, aby nevyvolala hnutí na obranu vlasti v Rusku. Proto se rozhodli Rusko dobít jinak. Místo ataku začali finančně podporovat V. I. Lenina, kterého ze švýcarského exilu poslali domů do Ruska. Jeho strana propagovala bolševismus, požadovala konec války a pomalu rozkládala společnost. 7. října 1917 se Vladimír Iljič Lenin chopil ozbrojeným převratem moci, jde o velmi slavné historické datum. V prosinci uzavřelo Rusko s Centrálními mocnostmi příměří a zahájilo jednání o separátním míru.²³

2.3 KONEC VÝCHODNÍ FRONTY

Rusko po Velké říjnové revoluci nemá žádný zájem na pokračování v boji proti Německu. Má starosti se svou vlastní občanskou válkou. V prosinci začíná vyjednávat

---

²⁰ Vladimír FILIP, *První světová válka*, c. d., s. 125–148.

²¹ Andrej HALADA, *Co se odehrávalo během Velké války na východní frontě?*, dostupné online. (<http://www.vhu.cz/co-se-odehravalo-behem-velke-valky-na-vychodni-fronte/>), [citováno k 1. 3. 2017].

²² Vladimír FILIP, c. d., s. 157.

²³ Milan MOJŽÍŠ, c. d., s. 38–40.

o příměří s Ústředními mocnostmi. Ke 3. březnu 1918 byla dojednána mírová dohoda mezi Ruskem a Mocnostmi v Brestu Litevském. Bolševici se potřebovali soustředit na domácí občanskou válku, a proto přenechali Německu velké území. Tato dohoda je velmi důležitá, protože je to vlastně konec 1. světové války pro Rusy, tudíž i konec východní fronty.²⁴

Významnou úlohu v ruské občanské válce sehrálo 40 000 příslušníků Československého armádního sboru. Po zhroucení východní fronty a uzavření separátního míru rozhodla Dohoda o jejich přesunu do Francie. Bolševici se nejdříve pokoušeli získat čs. legionáře pod svou kontrolu. Nakonec po marném snažení se rozhodli rozpustit legie silou. Během velmi krátké doby čs. vojska ovládla celou Sibiř a transsibiřskou magistrálu.²⁵ Téma čs. legií rozhodně patří k východní frontě, ale budu se mu více věnovat v následující kapitole.

---

²⁴ Andrej HALADA, *Co se odehrávalo během Velké války na východní frontě?*, dostupné online. (<http://www.vhu.cz/co-se-odehravalo-behem-velke-valky-na-vychodni-fronte/>), [citováno k 1. 3. 2017].

²⁵ Milan MOJŽIŠ, c. d., s. 40–43.

3 VZNIK A FORMOVÁNÍ ČS. LEGIÍ V RUSKU

Dobrovolnické československé jednotky na ruském území. Právě tyto jednotky byly ze všech nejpočetnější. Nejdříve se vojáci potýkali s nepřáteli Rakousko-Uherskem a Německem, po bolševické revoluci pak s bolševickou armádou. Podle mého názoru právě československé legie na východě měly nejtěžší cestu: boj za samostatnou Československou republiku, ovládnutí celé transsibiřské magistrály a pak ještě dlouhý návrat domů přes oceány.

3.1 ČESKÁ DRUŽINA

Už na počátku války v roce 1914 ruské vrchní velení souhlasilo s utvořením českých a slovenských jednotek pod jménem Družina. První jednotka České družiny měla v září 1914 921 členů. Od ruských vojáků se odlišovali jen červenobílou stuhou kolem brigáděrky. Naši vojáci zvládali mluvit německým a maďarských jazykem. Proto byli využíváni pro zpravodajské služby v různých koutech fronty, kolikrát i pronikli až za nepřátelské linie. Mimo jiné se využívali jako tlumočníci u výslechů či jako ochrana štábů. Družina později získala povolení přibírat další členy z řad českých a slovenských zajatců, kteří padli do rukou ruského nepřítele, spousta mužů sama a zcela dobrovolně zběhla nebo sami přeběhli za ruskou linii, aby pomohli svému „slovanskému“ bratru na bojišti. Těmto novým členům se říkalo „novodružiníci“, původní členové pak byli nazýváni „starodružiníci“.²⁶

Rusko si začalo čím dál více všimnout nové armády, která velmi rychle rostla. Taková cizí armáda je nebezpečná, a tak se rozhodlo připravovat plány pro vlastní dohled nad legiemi a budoucím Československem.

Masaryk byl prozřetelný a nemínil přenechat dozor nad svými jednotkami Rusku. 6. června 1916 přijel do Londýna kurýr ze Svazu československých spolků na Rusi, který politicky kontroloval Družinu. Prezident osvětlil kurýrovi, že legie mají podporovat politickou a diplomatickou činnost Národní rady v Evropě, Americe a Kanadě. Masaryk požadoval, aby se Svaz čs. spolků na Rusi přičlenil k Národní radě, k její pobočce v Rusku. Náš slovanský velký bratr samozřejmě Masarykovy plány nechtěl přijmout. Masaryk vyslal za legiemi Josefa Düricha, oblíbeného českého politika, aby převzal nad armádou kontrolu. Rusko ho nakonec získalo na svou stranu

---

²⁶ Petr KLUČINA, *Vojenské dějiny*, c. d., s. 498–507.

a naše československé jednotky byly pod kontrolou ruského ministerstva vnitra. Ne však na dlouho. Dürich selhal. Proto prezident Masaryk vytasil jinou kartu, a sice leteckého důstojníka Milana Rastislava Štefánika.

3.2 FORMOVÁNÍ LEGIÍ

Z počátku ani Štefánik nebyl úspěšný, ale po březnové revoluci nastoupil nový ministr zahraničních věcí Pavel Miljukov, Masarykův přítel. Spojení Svazu s Paříží se obnovilo a přejmenovalo se na „Odbočku České národní rady v Rusku“.

Svůj největší obdiv a slávu si legionářské jednotky získaly díky všem známé bitvě u Zborova 2. července 1917. Do jara 1917 vždy jednotlivé čety a poločety spolupracovaly s ruskými pluky a divizemi. Už tehdy stály za mnohými úspěchy. Ruská Prozatímní vláda si nemohla stěžovat. Před bitvou u Zborova se v ruské armádě podařilo prosadit vytvoření samostatných československých úderných jednotek. Celkem se zborovského boje účastnilo 3500 našich vojáků. Za nepřátelskou linií stálo 4500 mužů. Českoslovenští legionáři překvapili svým bojovým duchem i účelným využitím terénu, velmi rychle dokázali prorazit nepřátelská opevnění.²⁷

Díky tomuto obrovskému úspěchu našich jednotek povolila ruská vláda co největší nábor dalších českých a slovenských dobrovolníků. Náborová komise v Rusku od 6. května do 28. srpna 1917 projela 1980 zajateckých táborů. Po vybudování první divize se utvořila ještě divize druhá. V první divizi vznikly tyto pluky: 1. pluk Jana Husi, 2. pluk Jiřího z Poděbrad, 3. pluk Jana Žižky z Trocnova, 4. pluk Prokopa Velikého. Ve druhé divizi byly tyto: 5. pluk T. G. Masaryka, 6. pluk Hanácký, 7. pluk Tatranský a 8. pluk Slezský. Do konce roku 1917 se podařilo nabrat na 30 000 legionářů. Do roku 1918 čítala armáda 64 714 legionářů.²⁸

---

²⁷ Petr KLUČINA, c. d., s. 512–516.

²⁸ Viktor Miroslav FIC, *Československé legie*, c. d. s. 13–18.

4 JOSEF ELSNER

Josef Elsner je můj přímý předek. Je to otec mého dědy. Po Josefovi se dochoval malý rodinný archiv. Veškeré informace jsem čerpala z pohledů a lístků, které Josef posílal v průběhu války. Dochovalo se celkem 27 pohledů, 50 lístků a 1 dopis. Z toho 48 zpráv expedoval ze zajetí a 30 zpráv zaslal z doby, kdy bojoval jak za Rakousko-Uhersko, tak za československé legie.

Josef Elsner se narodil 11. prosince v roce 1888 v Hradci Králové. Dle zmíněného rodinného archivu vím, že jeho rodiče byli Jan a Anna Elsnerovi. Těm nejčastěji adresoval svou poštu. Naopak díky vyprávění dědy Jaromíra Elsnera, což je Josefov syn, jsme se dozvěděli o jeho nevlastních sourozencích Marii a Karlovi.

Z jeho karty vojáka víme, že byl římskokatolického vyznání a politickou příslušností ve vlasti byl Sokol. Dosažené vzdělání měl pouze základní. Následně po vystudování obecné školy odešel na praxi k panu Valentovi a u něj se vyučil truhlářem.

4.1 JOSEF ELSNER ZA RAKOUSKO-UHERSKO

Tato čtvrtá kapitola mapuje cestu Josefa Elsnera, který byl před rokem 1914, tedy před začátkem první světové války, členem rakousko-uherské armády. Potom po vypuknutí Velké války se svým 11. zeměbraneckým pěším plukem odjel bojovat na území východní fronty na Ukrajinu.

V roce 1910 nastoupil Josef na vojnu do Jičína. Odvod probíhal vždy na jaře, většinou v měsíci březnu nebo dubnu. Muži mezi 21. až 23. rokem věku byli povinni se dostavit k odvodu ve svých 21 letech.²⁹ Josef byl v tomto roce údajně nemocný, a tak na výcvik nastoupil až jako 22letý a vojenský výcvik byl na tři roky. Byl připojen k Zeměbraneckému pěšímu pluku č. 11 Jičín.³⁰

V Jičíně pobýval přibližně 8 měsíců.³¹ Z této doby se dochovala tři psaní. Svůj výcvik popisuje v dopise z 13. října a 4. prosince 1910 následovně: „*Přijměte ode mě pozdrav. Jináč se máme dobře, jenomže je moc práce a velká přísnost.*“ nebo „*Přijměte srdečný pozdrav a sděluji Vám, že jsem šťastně osmidedelní abrychting přežil.*“ Což znamená, že vojenská cvičení musela být náročná. Na drezuře byl také se svými známými: „*Václav Svoboda a Jušt z Roudničky jsme v 1 světnici*“.

²⁹ Petr KLUČINA, c. d., s. 398.

³⁰ viz Příloha č. 1

³¹ VÚA-VHA Praha, fond KLEG, Osobní karta legionáře, Josef Elsner, Dokument o činnosti v legiích.

Ve čtvrtek 15. prosince 1910 se Josef i se svým plukem přesunul z Jičina do Jaroměře, kde pravděpodobně probíhal další výcvik. V dopisech z Jaroměře toho moc nepíše. Jen to, že opět nepřijede na svátky. Domů se vrátil v zimě 1913.³² Následně 26. července 1914³³ byl se svým plukem odvelen do Ruska na východní frontu.³⁴

17. srpna 1914 Josef píše rodičům přes polní poštu: „*Poslední sbohem, jedem do Haliče.*“ Z toho mohu vyvodit, že se pravděpodobně účastnil bitvy o Halič a bitvy u Ravy. Tyto boje datujeme od srpna do září 1914. Je to velmi pravděpodobné, protože jako místo zajetí je ve všech archivních pramenech uváděno město Rava a datum zajetí 7. září 1914.³⁵

8. října 1914 přišel na dotaz rodičů speciální lístek rakousko-uherské armády „Korespondenční lístek porta prostý“. Po vypuknutí války Společná ústřední průkazní kancelář ve spolupráci s Červeným křížem v Ženevě vedla evidenci rakousko-uherských válečných zajatců a pomáhala rodinám vojáků.³⁶ V lístku bylo uvedeno jméno hledaného, tedy Josefa Elsnera. Odpověď na dotaz byla „*bisher keine Nachricht eingelangt*“. V překladu to znamenalo, že rakousko-uherská armáda neví nic o současné poloze a stavu vojáka.³⁷

Dle vyprávění vím, že hned po příchodu na frontu našel Josef a dalších 28 vojáků opuštěný statek. Využili příležitosti a schovali se ve sklepě. Tam bylo v hrncích sádlo a zavařeniny, takže měli co jíst. Ve statku se ukrývali přibližně 20 dní, než vylezli ven. Slyšeli, že se boje přesunuly víc na západ do Evropy. Rozhodli se tam zůstat ještě nějaký čas, ale okolím projížděli kozáci a zajali Josefa. To se stalo, jak jsem již zmiňovala, 7. září 1914.

O několik měsíců později přišel rodičům předtištěný zajatecký lístek od Josefa, ve kterém je uvedena jako místo zajetí ruská Rava a jeho současná adresa, kam mohou zasílat další korespondenci. Lístek je předtištěný v českém i polském jazyce, z čehož vyplývá, že v Rusku bylo mnoho zajatců jak české, tak i polské národnosti.

---

³² Petr KLUČINA, c. d., s. 398.

³³ viz Příloha č. 2

³⁴ *tamtéž*

³⁵ viz Příloha č. 3

³⁶ Julius GRÉGR, *Informace o raněných a padlých*, Národní listy, 54 (č. 213–příloha), 1914, s. 2, dostupné online. (<http://www.digitalniknihovna.cz>), [citovánok1.3.2017].

³⁷ viz Příloha č. 4

4.2 JOSEF ELSNER V ZAJATECKÝCH TÁBORECH

V průběhu let, kdy byl Josef v zajetí, vystřídal přesně dva tábory. A to zajatecké tábory u města Semipalatinsk a Petropavlovsk. Semipalatinsk dnes nese název Semej a Petropavlovsk se dnes nazývá Petropavl. Obě dvě města leží na dnešním území Kazachstánu a jsou jen kousek od sebe. Z tohoto období se dochovalo dohromady 46 zajateckých lístků: 8 lístků z roku 1916 a 38 lístků z roku 1917.

První psaní, které přišlo rodičům domů, bylo z 20. ledna 1916. Je velmi zvláštní, že prvotní zmínku o sobě Josef posílá až po dvou letech. Je pravděpodobné, že předchozí zprávy se ztratily nebo je pošta ani nemusela doručit: *„Přijměte ode mě srdečný pozdrav, též všechny známé. Už dlouhý čas žiju na Sibiři a ještě jsem nedostal od Vás ani jedno písmenko, jaké trudné myšlenky mám. Prosím Vás, postarejte se o to tak, abych něco od Vás dostal.“* V dopise uvádí ještě přesnou adresu: *„Sibiř, Semipalatinská oblast, Semipalatinsk (město). Josef Elsner válečný zajatec. Barák číslo 3., 19. setnina, 3. četa“*, aby rodina mohla zasílat další zprávy. Josef se asi obával, že mají špatné údaje.

Když byla zima a ošklivé počasí, v táboře se rozmáhaly nemoci. Ne všichni zajatci dostali střechu nad hlavou a spávali venku. Potom se velmi rychle rozšiřoval tyf skvrnitý nebo úplavice. Nemocnice a lazarety byly plné. Všichni zdraví se pak rozváželi do jiných zajateckých táborů. Tak se prý Josef dostal z prvního tábora Semipalatinsk do druhého tábora Petropavlovsk.

Díky zajateckému lístku z 16. září 1916 víme o odpovědích, které Josef obdržel od rodičů. Pošta nebyla nijak zvlášť rychlá a spolehlivá, a tak dostal hned sedm zpráv z Čech. Dále v psaní prosí o peníze, kterých má málo. V pravém horním rohu je napsáno: *„obdrželi 20. listopadu“*. Než rodina dostala tento určitý lístek, trvalo to přibližně 2,5 měsíce. Dokonce tento samý text poslal ještě jednou. Můžeme se tedy domnívat, že je posílá několikrát a doufá, že aspoň jeden z nich dojde domů.

V dalším psaní, vytvořeném 15. listopadu téhož roku v Petropavlovsku, Josef zmiňuje novou informaci. Začíná dělat na dráze.³⁸ Zajatci několik měsíců zažívali velkou jednotvárnost. Jedli to samé jídlo, měli zajetí ten samý program. Proto spousta vojáků uvítala změnu stylu práce, která byla i občas aspoň trochu placená. Cesta do práce prý trvala asi 2,5 hodiny. Jedna půlka chodila pracovat na nádraží a druhá chodila upravovat cesty. Josef vyprávěl, že docházení do práce nesnášel. Každodenní docházení mu prý na nohách vytvořilo obrovské boláky, protože měl špatné boty. Boty kolikrát

---

³⁸ viz Příloha č. 5

nemohl ani about a měl je přivázané na batohu. Jednoho dne mu je někdo ukradl a ani nevěděl, jak se to stalo. Jestli si je zapomněl na nádraží, nebo mu je někdo vzal. Když se vrátil, musel jít na marodku.

Josef si prý vždy stěžoval na „jídelní lístek“ ruských lágrů. Strava zajatců byla jednoduchá a opakovala se: pár kostek cukru, kousek chleba, vodová polévka, trocha kaše a hořký čaj k snídani, obědu i večeři. Čaje bylo vždycky dost. S Josefem údajně někteří zajatci měnili cukr za cigarety.

Pokud šlo o disciplínu v táboře, tak sebemenší přestupek byl většinou krutě trestán. Bití tzv. nahajkou, karabáčem nebo vězení o hladu byly údajně normální běžné tresty. Josef jednou vzpomínal, jak asi dvacet vojáků klečelo za trest dvě hodiny na dvoře. A to údajně proto, že jeden z nich při nošení vody upustil vědro a voda stříkla na strážného.

Po všech těchto zajateckých lístcích na Nový Hradec rodičům přišla další zpráva, tentokrát od Rakousko-Uherské armády. Tam se v laickém překladu píše o místě a datu vojáka Josefa Elsnera. Informace byla odeslána z Vídně až 24. listopadu 1916. Kdyby Josef nepsal ze Sibíře sám, jeho příbuzní by po celé dva roky netušili, jestli je živ.

Následující rok 1917 Josef poslal spoustu zajateckých lístků. Psal je přibližně každý druhý nebo třetí den a obsah býval dost podobný. V první zprávě samozřejmě přeje rodině šťastný nový rok: *„Již nastupuje 17. rok a naše shledání jest ještě daleké, tedy Vám přeju šťastný a veselý tento rok.“* Poprvé se v tomto dopise setkáváme s panem Karlem Andrešem. To byl Josefův dlouholetý přítel a spolužák z učení, který bydlel v Třebši v Hradci Králové.³⁹ V databázi legionářů Vojenského ústředního archivu jsem našla, že Karel Andres byl zajat až v roce 1915.⁴⁰ S Josefem se museli s velkou pravděpodobností potkat v táboře Petropavlovsk, kde spolu také vstoupili do legií.⁴¹

Josef se s přítelem Andrešem údajně přihlásili k práci na nádraží. Do práce chodili od pondělí do soboty a v neděli měli volno. Práce to prý nebyla nijak dobře placená, ale rubly nebo kopějky se hodily vždy. Cestou na nádraží je občas někdo obdaroval cigaretou nebo jablkem. Aby si trochu přilepšili, tak s Karlem kradli na nádraží rýži, jáhly, cukr nebo chleba, všechno, co se dalo jíst. Někdy se také stalo, že žádná výplata po dni práce nepřišla. Občas ruský kozák rád lil rubly do svého žaludku.

Další lístky se stále opakují. Někdy se objevuje informace, že s bratrem Karlem společně pracují na nádraží. Ještě často zmiňuje nějakého pana Malinu, který s ním

---

³⁹ viz Příloha č. 6

⁴⁰ VÚA-VHA Praha, fond KLEG, Osobní karta legionáře, Karel Andres, Dokument o činnosti v legiích.

⁴¹ VÚA-VHA Praha, fond KLEG, Osobní karta legionáře, Josef Elsner, Dokument o činnosti v legiích.

pravděpodobně byl v 11. zeměbraneckém pěším pluku: „*Malina ve 14. roku ostal v Kijevě a já jsem jel na Sibiř, od té doby o něm nevím.*“ Je možné, že se na něj ptali rodiče v dopisech, které mu posílali do tábora. Po panu Malinovi se ještě hledal pan Švitorek: „*Pan Vacek mi psal, abych se poptával po Švitorkovi, ale to nejde, Rusko je veliké.*“

Často také píše o své špatné finanční situaci. Na peníze se ptá skoro pořád a patrně si o ně psal nejen rodičům, ale i rodinným přátelům: „*Pan Sedláček mi půjčil dnes 25 rublů, jsem dosti v nouzi.*“ Někdy od června začal Josef, Karel Andres a dalších 20 mužů pracovat na nádraží jako truhláři, a tak si přivydělali něco navíc.

12. června 1917 popisuje Josef novou událost. S přáteli založili v táboře orchestr o 25 členech. Josef v něm hrál na trubku. Orchester měl dokonce koncert v biografu a v městském sadě.⁴² Což je nová aktivita, která ho zajímala a bavila. Jak jsem už zmiňovala předtím, mnoho jiné zábavy v zajateckých táborech nebylo. Vojáci si hledali různé volnočasové aktivity, aby jim pobyt na Sibiři rychleji utíkal. Za dne prý hráli na trumpety nebo zkoušeli sokolská cvičení. Večer si občas Josef zahrál šachy nebo si s ostatními zajatci vyprávěli příběhy.

4.3 JOSEF ELSNER V ČESKOSLOVENSKÝCH LEGIÍCH

Z období, kdy byl Josef Elsner v legiích, se tolik materiálu nedochovalo oproti době ze zajateckých táborů. Lístky od zajatců vybírala mezinárodní organizace Červený kříž. Jakmile se ze zajatců stali členové legionářské armády, neměli už tolik času na psaní a nikdo jim už dopisy nevybíral.

V říjnu 1917 probíhal v zajateckém táboře Petropavlovsk, ve kterém byl Josef a jeho přítel Karel Andres, nábor do jednotek československých legií. Dle záznamového listu, potvrzení kanceláře Československých legií z VÚA Praha, byl voják Josef Elsner zařazen 31. října 1917. Podle osobní karty legionáře a demobilizačního listu je platné datum 28. října 1917. Josef byl přiřazen k 3. rotě 8. československého pluku Slezského.⁴³ Konkrétně ho přidělili k hudbě tohoto pluku.⁴⁴

8. československý pluk Slezský byl dle vyprávění vyzbrojen tzv. berďánkami, což byly staré ruské pušky. Josef říkával, že každý voják měl jenom 20 nábojů. Ze začátku,

---

⁴² viz Příloha č. 7

⁴³ viz Příloha č. 8

⁴⁴ VÚA-VHA Praha, fond KLEG, Osobní karta legionáře, Josef Elsner, Demobilizační záznam: Údaje všeobecné.

po opuštění Vladivostoku, měli všichni nouzi o patrony.

V dopise z 1. listopadu 1917 píše rodičům o přesunu víc na Sibiř: „*Vědět Vám dávám, že jedu do Ruska k Sibiři, tam nejsou takové zimy jako zde. V pátek 2. nás jede asi 30 mužů, Andres též se mnou.*“ To pravděpodobně s plukem vyrazili z města Petropavlovsk. Další lístek posílá o jedenáct dní později. Místo, ze kterého ho Josef odesílá, je město Baryševka. Tam se na chvíli pluk usídlil. Vojáci bydleli v zemljankách. Z Baryševky zaslal Josef tři pohlednice, které ukazují zemljanky, a fotografii 3. roty. Zemljanky byly vyzdobené květinami nebo trávou a popsané legionářskými hesly: „*TA PRAHA NAŠE ZŮSTANE*“⁴⁵, „*MLUV PRAVDU, MILUJ PRAVDU*“ nebo „*ZA ČEST A PRAVDU*“. Dle vyprávění vojáci chodili za pěkného počasí hrát hry a cvičit.

Josef údajně nebyl ubytován přímo v Baryševce, ale v jedné ze sousedních vesnic, kde pobýval v chalupě ukrajinského sedláka. Podle vyprávění vím, že sedlák chtěl tehdy provdat za Josefa jednu ze svých dcer. Josef se ovšem ženit nechtěl, a tak na ukradeném koni odjel nazpátek do města Baryševka. K této epizodě se ještě podrobněji vrátím o dvě stránky dále.

V březnu 1918 byl bolševiky podepsán v Brestu Litevském mír s Německem. Od této doby českoslovenští legionáři nebyli vítáni na území Ruska. Německo postupovalo do Ukrajiny a vedly se boje u Kyjeva a brzy nato u Bachmače.⁴⁶

Po Brest-Litevském míru se vojsko začalo přesouvat přes Sibiř do Vladivostoku. Po příjezdu do přístavního města v červnu 1918 byl Josef se svou rotou ubytován v kasárnách. Celé vojsko čekalo na lodě spojenců, aby je přepravily do Francie. Za kasárnami pak 5. československý střelecký pluk T. G. Masaryka a 8. československý pluk Slezský pořádali Sokolské cvičení. Tam Josef hrál i s plukovním sborem sokolské písně. Avšak z Ruska se pomalu blížili bolševici.

Z Vladivostoku se Josef s plukem vydal zase nazpátek do Ruska, do dalšího velkého města Nikolsk-Ussurijski. U tohoto města poblíž Vladivostoku se nacházel důležitý železniční uzel, který rozděloval tratě na Mandržurii a Amur. Bolševici zde soustředili početnou armádu: „*My jsme moc děl neměli, jen pár starých pevnostních. Boj o Nikolsk-Ussurijsk trval 3 dny.*“

Se svým plukem bránil nadále most přes řeku Onon u stanice Olovjannaja⁴⁷, který nakonec bolševici zbořili: „*Zde se setkali skupina střední (Gajdova) a skupina východní*

---

⁴⁵ viz Příloha č. 9

⁴⁶ Milan MOJŽIŠ, c. d., s. 70.

⁴⁷ viz Příloha č. 23

(gen. Ditterichse) v září 1918.“ Po bojích o stanici Olovjannaja se pluk musel přesunout k dalšímu důležitému železničnímu uzlu NizhnyTagil. Bojovalo se pouze na určitých místech trati. 8. pluk bych přidělen k severouralské frontě.

Na přelomu září a října pluk dobyl město Jekatěrinburg. 10. listopadu 1918 se tu Josef s hudbou účastnil tzv. slavnosti přijímání praporů 2. československé divize.⁴⁸⁺⁴⁹

Fronta u Tagilu byla ohrožena. S plukem se Josef stále přesouval po železnici. Měli spoustu vozů, na kterých vezli potraviny a zásoby. Město Tagil obsadili velmi rychle. Nepřítel byl vždy překvapen jejich zápletem. Bolševici utrpěli velké rány: „*Jejich ztráty byly citelné. Ukořistili jsme 3 obrněné vlaky a 6 vlaků vojenských. Z našich padlo 22 bratrů.*“

Na začátku roku 1919 posílá Josef domů rodičům dopis. V něm teprve teď sděluje, že je československým legionářem: „*Sděluji Vám, že jsem v českém vojsku již dva roky zde v Rusku, po tu celou dobu jsem Vám nemohl poslat ani lístek a taktéž já od Vás jsem také nic neobdržel. Jsem zdrav a vesel a snad už brzo se shledáme, na co se mnoho těším! Jsem u hudby 8. pluku a toto psaní posílám po jednom, který od nás jede domů. Je stár přes 40 let.*“

Další lístek, který došel domů do Hradce Králové, popisuje Josefovou činnost v legiích: „*Stojíme na železniční trati na stanicích po menších částech. Já jsem u hudby 8. střeleckého pěšího pluku. Jako dobrovolce do našeho vojska jsem šel z Petropavlovsk v 17. roce v září, to náš Tatiček Masaryk byl ještě zde v Rusku, a v lednu v 18. roce jsem byl od roty přesazen k hudbě, kde jsem až dodnes. Na to v březnu jsme jeli z Ukrajiny a náš pluk dojel až do Vladivostoku. To bylo začátkem května. Pak nám nastaly zlé časy, které byly naší slávou.*“ Josef si nejspíš nebyl úplně jistý, zda předchozí informace k rodině dorazily Proto znovu sdělil, že je v legiích, a zrekapituloval svou cestu. V příštím psaní si opět stěžuje, že rodina vůbec nepíše.

Na začátku roku 1919 byl celý pluk vysílen, údajně ten rok byla obrovská zima. V druhé půlce února odjel Josef z Jekatěrinburgu na další úsek transsibiřské magistrály Mariinsk-Ačinsk v rozloze 330 km. Pro tento úkol pluk vyrobil speciální obrněný vlak, který pojmenovali „Marijinsk“. Obrněný vlak byl potřeba kvůli malým partyzánským nepřátelským skupinkám, které přepadávaly legionářské vlaky většinou v noci.

---

⁴⁸ viz Příloha č. 10

⁴⁹ viz Příloha č. 19

První den v květnu 1919 se Josef se svou plukovní hudbou zúčastnil odhalení pomníku. Pomník postavili v dubnu na počest padlým bratrům v roce 1918 a umístili ho na polském hřbitově v oblasti Mariinsk⁵⁰. Josef s kapelou hráli smuteční pochod od Césara Francka.

Pokud vojáci nebydleli ve vagoncích, bývali občas ubytováni v malých vesničkách. To se dělávalo, když se vyměňovaly aktivní prapory s prapory v záloze. Legionáři spali ve stodolách. Josef vyprávěl velmi rád o své možné ruské svatbě. Když byl jednou v malé vesnici ubytován na statku, statkář měl v plánu provdat za něj svou dceru. Josef mu tehdy marně vysvětloval, že se ženit nechce, protože doma na něj čeká milá. Muž se ale nenechal přesvědčit a svatbu plánoval dál, a tak Josef poprosil své bratry o pomoc. Ti pro něj ukradli koně, pravděpodobně z jiné chalupy či statku, aby se mohl vrátit zpět k železnici.

Josef také vyprávěl o jednom malém boji v Mariinsku, který údajně probíhal v létě. Nejdříve bylo zabráno malé nádraží a přerušeno telefonické spojení. Malou lstí se legionářům podařilo bolševiky obelhat. Ruští kuchaři si mysleli, že se blíží jejich vojsko. Oběd legionáři snědli a pokračovalo se v boji. Nakonec vyhráli legionáři. Po bojích je čekal krátký odpočinek a jelo se dál dopředu.

Celý zbytek roku trvala obrana území Mariinska. Podle Josefa to bylo nejnáročnější období, co byl v legiích. Spousta bratrů zemřela. Pluk se prý vždy na chvíli rozjel a pak zase stál. V takových situacích, jak vyprávěl Josef, se většinou hrál fotbal a jiné hry. Druzí zase hrávali karty.

Pluk s vlaky se rozpohyboval k další zastávce Irkutsk. Josef se svou hudbou podporoval vojáky, kteří za zpěvu písní a hudby přišli do města. Další den se prý konaly obřady za padlé bratry za městem. Než se vyrazilo do Vladivostoku, tak se přespávalo v Irkutsku ve starých kasárnách. Pak se pokračovalo dál na východ velmi pomalým tempem. Cílem byl opět Vladivostok. Brána do něj už byla otevřena.

4.4 JOSEF ELSNER NA CESTĚ DO ČESKOSLOVENSKA

6. června 1920 bylo ve vladivostockém přístavu velmi rušno. Do města připlula velká loď M. S. Dollar: „*Lod' Anglické paroplavební společnosti. Jméno M. S. Dollar, do které se prý vejde tři a půl tisíce bratrů. Naše heslo je DOMŮ!*“⁵¹ Zabralo skoro celý

---

⁵⁰ viz Příloha č. 11

⁵¹ viz Příloha č. 12

den, než se nalodil 8. československý pluk Slezský a 1. jízdní pluk. Josef se svou hudbou hrál hymny a kolem 18. hodiny loď zdvihala kotvy a přístavem vjížděla do Tichého oceánu. Dochovala se nám fotka z lodi. Na obrovské palubě M. S. Dollar⁵² je celá kapela 8. pluku, možná ještě dohromady s hudbou 1. jízdního pluku a dalšími legionáři. Je vidět, že vojáci jsou v dobré náladě a zpívají písničky. Někteří si prý mezi sebou jen povídali a kouřili. Někdo zase hrál šachy či dámu nebo si četl.

Loď musela stavět v Japonsku, aby doplnila palivo. Z Japonska si přivezl Josef čtyři pohledy, na kterých jsou vyobrazeny gejši. Josef vyprávěl, že v Japonsku byl uchvácen překrásnou vegetací. Byla to podle jeho slov „poslední“ země před obrovským nekončícím oceánem.

Po čtrnácti dnech vojáci jeden den prožili dvakrát, aby vyrovnali časový posun. Podle vyprávění vím, že to bylo pondělí, a tak slavili dva pondělky. 16. června se loď ocitla přímo na protilehlé straně Prahy. To pro legionáře vracející se domů do Čech to znamenalo obeplout ještě půlku zeměkoule.

Do Ameriky loď doplula 21. června 1920 navečer. Josef prý byl bez sebe, protože do té doby nikdy v životě nic takového neviděl. Znal jen Hradec Králové a zamrzlou Sibiř. Vysoké stavby Vancouveru byly pro tyto muže něco neuvěřitelného. Právě z města Vancouver si Josef přivezl dvě malé fotografie. Na prvním snímku je Hastings Street, což je jedna z významných tříd ve východozápadní části města. Na dalších fotografiích jsou vyobrazeny Dominion Trust Building, Court House a Hotel Vancouver. O příjezdu československých legionářů se údajně psalo také v novinách. Ihned po vyloštění se Josef se svým plukem vydal na nádraží. Vojáci šli vancouverkými ulicemi uprostřed slavnostního průchodu.

Z nádraží byli všichni převezeni vlaky přes celou Kanadu do vojenského tábora ve Valcartieru⁵³ u Quebecu. Cesta prý byla příjemná, na všech zastávkách je vítali Češi.

Zde na druhé straně Kanady byli přibližně od konce června 1920. 6. července 1920 posílá Josef pohled domů z St. Louis Gate v Quebecu: „*Drazí rodiče a sestro! Srdečné pozdravy zasílám Vám z Canady, Amerika. Zatím zde táboříme a brzy zase pojedem k domovu. Nazdar! Váš Josef.*“ 11. července se u kempu hrál speciální zápas, kdy proti kanadskému týmu vystoupil tým československých legionářů. Právě Josef s kapelou hráli jako doprovod při zápase. K této události máme opět fotografii, kterou zaslal

---

⁵² viz Příloha č. 21

⁵³ viz Příloha č. 22

domů. Je tam celá kapela 8. pluku přímo za kempem, kde byli legionáři ubytováni.⁵⁴ Všechny volný čas v táboře muži vyplňovali veřejnými sokolskými cvičeními. Vojáci pravděpodobně museli podnikat výlety po okolí a do blízkých měst. To proto, že se dochovalo deset pohledů. Z Quebecu si přivezl pohledy s Cathedral-Basilica of Notre-Dame de Québec, Cathedral of the Holy Trinity, Dufferin Terrace a St. Louis Gate. Další pohled je z města Edmonton, kde je vyobrazený Tegner Block.

Díky pohledu z 15. července 1920 vím, že Josefovi začíná cesta před Atlantický oceán. Jedna část vojáků vyjížděla z quebeckého přístavu: „*Lod' H. M. Z. Valencia, na které jel štáb a 3. prapor 8. pluku z Quebecu. Výjezdy 15. července z Quebecu z Kanady (Amerika) do Evropy.*“⁵⁵ Vojáci si prý na lodi vyprávěli zážitky z Ameriky a Josef a plukovní hudba vyhrávali.

29. července 1920 se loď Valencia vylodila v Evropě, v přístavu Cuxhaven u Hamburku. Celý přístav byl podle vyprávění uzavřený policií. Německo prý povolilo průjezd československých legionářů s podmínkou, že projedou odzbrojení. Pak stačilo už jenom nastoupit na vlaky a jet domů, do Československé republiky. Praha je přivítala 2. srpna 1920, ale již o den později byli odveleni do Opavy, kde je sídlo 8. slezského střeleckého pluku.

Díky kartě vojáka víme, že byl 3. srpna 1920 Josef povýšen na svobodníka a dostal „leg. potvrzení číslo 10.055“. 11. října 1920 podepsal Potvrzení, že jest legionářem. Jako československý legionář byl oficiálně, podle § 2. zákona ze dne 24. července 1919 č. 462 sb. z. a n. a článku 5. vládního nařízení, veden do 2. srpna 1920. Následně 28. září podepsal Josef tzv. Demobilizační záznam⁵⁶ ve Frýdku Místku. Na zadní straně Demobilizačního záznamu je ještě uvedeno: „*Zavazuji se čestným slovem, že ponechaný mně leg. stejnokroj a odznaky (leg. štítek, služ. léta, bíločernou stužku a čepici) budu nositi pouze při slavnostních příležitostech a že se budu ke stejnokroji chovat vždy přesně podle předpisů a podrobovati se všem nařízením vnitř. voj. řádu.*“⁵⁷ Z vyprávění víme, že Josef po příjezdu z Ruska dostal místo na dráze. Někdy od ledna 1921 dělal vagonového posunovače.

---

⁵⁴ viz Příloha č. 13

⁵⁵ viz Příloha č. 14

⁵⁶ viz Příloha č. 15

⁵⁷ Milan MOJŽIŠ, c. d., s. 70.

5 OSMÝ ČS. STŘELECKÝ PLUK SLEZSKÝ

Do poloviny roku 1917 existovala v Rusku pouze Československá střelecká brigáda o počtu cca 7000 dobrovolců. Byla tvořena z Čechů usazených v Rusku a z českých zajatců. Byla částí ruské armády a úřední řeč byla ruská. Vyšší velitelská místa byla obsazena ruskými důstojníky.⁵⁸

U Československého revolučního hnutí na Rusi se od poloviny roku 1916 usilovalo o vybudování čs. armády. 24. března 1917 bylo vydáno tzv. položení o formirovaní čechoslovackich vojskovy částej. Což byl projekt pro vybudování čs. jednotek v Rusku, který vypracoval ruský generál Červinka.⁵⁹ Získávání nových členů prováděla tzv. náborová komise, která pravděpodobně naverbovala Josefa Elsnera a jeho přítele Karla Andrese. Získaní dobrovolníci byli pak odesláni do Darnice u Kyjeva a odtud na shromáždění do města Borispol.

V Borispolu na rozkaz formační komise vznikl dne 26. června 1917 náhradní prapor 4. čs. pěšího Slezského pluku. Byl součástí ruské armády. Velitelem se stal ruský podplukovník Jiří Pisarenko, který dostal k dispozici od formační komise několik ruských důstojníků a poddůstojníků jako instruktory. Koncem června přišli první dobrovolníci v počtu 375, z nichž se utvořily čtyři roty. Prapor byl ubytován v zemljankách tzv. pereselečeského punktu.⁶⁰

14. července 1917 změnila formační komise očíslování v názvu praporu ze „4“ na „8“. Toho dne pak nařídila veliteli náhradního praporu, aby ze stavu praporu postavil pěší pluk o třech praporech. Tento rozkaz byl vyplněn tak, že 28. července byl náhradní prapor přejmenován na I. pol. prapor 8. čs. pěšího Slezského pluku.

21. srpna 1917 se 8. pluk přestěhoval pro nedostatek místa z Borispolu do městečka Baryševky, ležícího 20 km východně od Borispolu.⁶¹

25. srpna 1917 pak byl pluk přejmenován na „střelecký“. Tím nabývá svého konečného názvu „8. československý střelecký Slezský pluk.“⁶²

8. pluk společně s 5., 6., 7. a 2. záložním plukem utvořil 2. československou střeleckou divizi. Velitelem 2. divize byl ustanoven ruský plukovník Kaňukov, kterého

⁵⁸ František VLÁČIL, *Slezský pluk*, c. d., s. 17.

⁵⁹ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, karton (dále kart.) 54, Stručné vylíčení bojů 8. střeleckého pluku s Bolševiky v Sibíři, formování čs. vojsk 24. 3. 1917.

⁶⁰ Pereselečeské punkty byly tábory zřizované v Rusku za války pro evakuaci vojska a válečných uprchlíků.

⁶¹ František VLÁČIL, c. d., s. 20.

⁶² *tamtéž*

potom v listopadu 1917 vystřídal generál Podgajecký.

Kromě tří polních praporů o čtyřech pěších rotách byly postaveny ještě kulometné roty „Maxim“ a „Kolta“.⁶³

5.1 PRVNÍ OBDOBÍ (jaro 1917 – jaro 1918)

8. pluk Slezský bojoval s bolševickými vojsky na dvou úsecích Ruska, vzdálených od sebe několik tisíc kilometrů – daleký Východní Ural, úsek transsibiřské magistrály Tajga-Ačinsk v Tomské gubernii.⁶⁴

Formování pluku stále pokračovalo, takže 20. března 1917 měl 175 důstojníků, 3134 vojáků a 164 koní. Vzrůst pluku způsobil, že některé roty musely být ubytovány v okolních vesnicích u Sulimovky, Makarovky, Ostrolučje, Dernovky, Velešinovky, Vel. Krupole, Pasečné, Chutoru, Mozorových nebo Kornějevky.⁶⁵ V těchto vesnicích byl pluk ubytován v chalupách či statcích. Domky ve vesnicích byly ještě často obývané místními civilisty. Vojáci byli rozděleni do malých skupinek po jednotlivých staveních a sžívali se s „domácími“. V deníku I. praporu autor vzpomíná na pobyt takto: *„Místní obyvatelstvo je srdečné, ale občas si moc neporozumíme. Často z toho jsou humorné momenty, které ukazují dobrotu, avšak hlavně hloupost a zaostalost vesničanů. Jedna domácí si zvířectvo přestěhovala do chalupy. Bála se, že ho ukradneme. Ráno probouzí nás vriskání kohouta. Udiveni patříme, jak běhá po stole a rozhrabuje Skálův tabák. Skála prohání kohouta a posílá ho k čertu.“*⁶⁶ Právě v některé z těchto vesnic bydlel Josef u ukrajinského statkáře. V Baryševce muži bydleli v zemljankách, které převzali již postavené. Pár jich bylo čistých a s docela dobře vybavenými zemnicemi. Jiné se musely vyklidit a vyčistit, než se muži mohli ubytovat.⁶⁷ Autor Deníku I. praporu vzpomíná na ubytování takto: *„Za den byla zemljanka hotova a měla okno, cihlami obzděný komín, kamna, stůl, lavice a plotnu. Ovšem než se to vše i s vnitřním zařízením sehnalo a dalo dohromady, utekl týden. Pak už jsme měli komfort.“*⁶⁸

Muži jedli jednoduchou stravu, někdy chyběl i chleba. Kuchyně a pekárna byla zpočátku společná. Až po velkém náboru a příchodu více mužů se vařilo pro 8. pluk

⁶³ František VLÁČIL, c. d., s. 21.

⁶⁴ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54., Stručné vylíčení bojů 8. střeleckého pluku s Bolševiky v Sibíři, bojová situace pluku březen 1917.

⁶⁵ František VLÁČIL, c. d., s. 21–22.

⁶⁶ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Deník I. praporu, ubytování praporu 20. 3. 1917.

⁶⁷ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie 8. střeleckého Slezského pluku, ubytování pluku březen 1917.

⁶⁸ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Deník I. praporu, ubytování v zemljankách červen 1917.

zvlášť.⁶⁹ Strava byla chystána v kuchyni pytatělného punktu a v polních kuchyních.⁷⁰

Výstroj měl 8. pluk různou a od ruských vojáků se lišili červenou stuhou na čepici.⁷¹ Nejdříve nebyly ani stejnokroje, proto na cvičišťe chodil voják v tom, v čem přišel. Muži tam přicházeli v normálním civilním oblečení, v rakousko-uherských uniformách,⁷² nebo měli staré hadry, které se už rozpadaly. Vojáci dostávali postupně tzv. Vintovky,⁷³ americké kulometry Colta⁷⁴, jimiž byla vyzbrojena jedna kulometná rota, a francouzské kulometry Chauchat.⁷⁵⁺⁷⁶

Na jaře roku 1917 se musely u malého židovského městečka Baryševka scházet roty 8. československého pluku Slezského. Podle deníků s názvem *Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917* víme, že k formování pluku došlo v srpnu 1917.⁷⁷ I Josef Elsner se svou třetí rotou navštívil Baryševku, protože se dochovaly fotografie týchž zemljank. Naprosto stejné fotografie jsou umístěny v *Albu 7. roty*.⁷⁸ Před zemljankami nebo na strništi probíhala cvičení, pokud bylo pěkné počasí. Buď se hrály různé hry, četly se knihy nebo se chodilo do městského kina. Muži si ve volnu povídali o svých zážitcích ze zajateckých táborů, pořádali atletické závody a zápasy v kopané.⁷⁹

Dále se muži věnovali vojenskému výcviku. Důstojníci a vojíni byli odesíláni do speciálních kurzů do Kyjeva. Postup výcviku byl kontrolován vyššími veliteli. Velitel pluku prováděl důkladné prohlídky celého pluku. Koncem listopadu 1917 jel výcvik sledovat ještě velitel 2. čs. divize a v lednu 1918 major francouzské vojenské mise Vergé, po něm velitel čs. armádního sboru, ruský generál Šokorov.⁸⁰ Z počátku se cvičilo bez Vintovek, protože je vojáci vyfasovali až později. Stejnokroj a pušky se dostaly z ruských skladů.⁸¹

---

⁶⁹ *tamtéž*

⁷⁰ František VLÁČIL, c. d., s. 22.

⁷¹ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie 8. střeleckého Slezského pluku, výstroj pluku.

⁷² VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Deník I. praporu, ošacení členů pluku.

⁷³ Opakovací puška RUS – Mosin 1891. Pušky Mosin v roce 1891 tvořily převážnou část výbroje československých legií v Rusku.

⁷⁴ Opakovací zbraň s rotujícím svazkem hlavní Colt-Browning M 1895/1914. Řada tohoto typu kulometů patřila do výbroje čs. legionářů v Rusku.

⁷⁵ Lehký kulomet Fusil Mitrailleur 1915 „Chauchat“. Postupně byl převzat od spojeneckých armád i legionáři na západní a východní frontě.

⁷⁶ František VLÁČIL, c. d., s. 22.

⁷⁷ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917, formování pluku srpen 1917.

⁷⁸ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Album 7. roty, fotografie zemljank srpen 1917.

⁷⁹ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie XI. roty 8. střeleckého pluku, volnočasové aktivity pluku 1917.

⁸⁰ František VLÁČIL, c. d., s. 22.

⁸¹ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Deník I. praporu, výcvik a stejnokroje pluku listopad

Zemljanky v Baryševce všichni vojáci zdobili na plukovní slavnost, která probíhala 28. a 29. září 1917 na den sv. Václava. Vyobrazovaly se tam slavné české osobnosti: Libuše, Jan Hus, Prokop Holý, Jan Žižka, Karel Havlíček Borovský, Jan Sladký Kozina, Lešetínský kovář nebo sv. Václav.⁸² Doma se dochovaly fotografie s nápisem „TA PRAHA NAŠE ZŮSTANE“ s reprodukcí Prahy a Libuše, „MLUV PRAVDU, MILUJ PRAVDU“ s reprodukcí mistra Jana Husa a „ZA ČEST A PRAVDU“. Hlavní vchod do zemljank mužů zdobili bílo-červenými prapory. Na nádvoří se pořádala sokolská cvičení, lehká atletika, hry a řecko-římské zápasy. Městem šel maskovaný průvod, který byl doprovázen plukovní hudbou.⁸³ Díky tomuto záznamu o hudbě víme, že se slavnosti musel zúčastnit i Josef.

Mezitím se vnitřní politické poměry v Rusku stále zhoršovaly. 7. listopadu 1917 provedli bolševici převrat a zmocnili se vlády ve značné části Ruska. V Kyjevě byl však jejich pokus o převrat krvavě potlačen a vlády se tu zmocnili Ukrajinci, kteří prohlásili Ukrajinu za lidovou republiku ve svazu Ruska.⁸⁴

Potlačování bolševického převratu v Kyjevě se měl na žádost ruských úřadů zúčastnit mezi jinými čs. pluky též 8. pluk. Větší část pluku byla již v Baryševce naložena do vagonů. Jeden vlak dokonce dojel až do Borispolu, kde byl nakonec zastaven telegramem odbočky Československá národní rada (dále už jen ČSNR) pro Rusko, jímž bylo zakázáno jakékoliv vměšování čs. vojska do ruských vnitřních politických poměrů.

Po bolševickém převratu se úplně rozpadla ruská armáda i na Ukrajině. Ukrajinská vláda s nedostatkem spolehlivého vojska se obrátila na ČSNR se žádostí, aby čs. armádní sbor převzal strážní službu u některých vojenských objektů v Kyjevě a okolí. ČSNR k tomu dala svolení. A tak odešel v časovém rozmezí 30. prosince 1917 až 12. ledna 1918 3. prapor po rotách do Darnice, aby zde převzal strážní službu u ohromného skladiště⁸⁵ a u velkého zajateckého tábora.⁸⁶

1917.

⁸² VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917, plukovní slavnost 28. a 29. 9. 1917.

⁸³ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Deník I. praporu, plukovní slavnost 28. a 29. 9. 1917.

⁸⁴ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917, politické poměry na Ukrajině 7. 11. 1917.

⁸⁵ Z tohoto obrovského skladiště byla na začátku války zásobována celá jihozápadní fronta nejruznějším vojenským materiálem.

⁸⁶ František VLÁČIL, c. d., s. 22.

V deníku *Formování ešalonů na Ukrajině*, v době ústupu z Ukrajiny a jejich pohybu na Vladivostok se píše o Brest-Litevském míru: „U nás nálada nadšení, čekáme, že brzy budeme na frontě německé a tu petrohradský „sovjet Krestjanskich, Rabocich i Soldatskich Deputatov“ uzavírá s Německem v Brestu-Litevském hanebný mír, který byl zradou Slovanstva i spojenců. Ukrajinská cen. rada povolává na pomoc Němce, aby obsadili celou Ukrajinu. Jsme v těžké situaci.“⁸⁷

20. ledna 1918 odešla z Baryševky do Kyjeva ještě II. rota, aby hlídala skladiště výbušných látek a trhavin poblíž železniční stanice Kyjev II. Později byla rota posílána ještě jednou četou lehkých kulometů Chauchat a četou těžkých kulometů Maxim.⁸⁸

Protože III. prapor byl strážní službou přetížen, odešel v lednu 1918 do Darnice. Tam byl prapor ubytován v nemocničních barácích a z části v domech.

11. ledna 1918 bylo pluku nařízeno sejmout dosavadní ruské odznaky hodností. Místo nich byly zavedeny v čs. armádním sboru k označení hodností štítky na levém rukávu, které takto zůstaly až do příjezdu pluku do vlasti. Tím fakticky přestal být čs. armádní sbor součástí ruské armády, která ostatně v této době už neexistovala.

Ukrajinská vláda prohlásila 24. ledna 1918 Ukrajinu za nezávislou. Tím mezi Ukrajinou a bolševickou vládou v Moskvě vznikla válka. Okolo 25. ledna 1918 začaly boje mezi Ukrajinci a bolševiky v rajonu 2. čs. střelecké divize, která byla rozložena podél železniční dráhy Kijev-Poltava. Přesně v tomto úseku působil 8. pluk.

Zásobování pluku v této době velmi vážlo. Byl nedostatek chleba i jiných potravin, jmenovitě v Baryševce. 30. ledna 1918 obsadili bolševici železniční dráhu Poltava-Kyjev až po Dárnici a začali obléhat Kyjev. V Kyjevě vypuklo bolševické povstání, které nakonec bylo potlačeno. 8. února 1918 obsadili bolševici Kyjev. Na konci února odtud odešel zbytek 8. pluku.

Ukrajinská vlády si vzala na pomoc proti bolševikům německá a rakouská vojska. Proto 1. a 2. čs. střelecká divize byly nuceny opustit své pozice (Žitomír-Berdičev-Kazatín a Darnice-Pirjatin) a odejít z území Ukrajiny.⁸⁹

---

⁸⁷ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, *Formování ešalonů na Ukrajině*, v době ústupu z Ukrajiny a jejich pohybu na Vladivostok, bojová situace pluku po Brest-Litevském míru.

⁸⁸ Těžké kulometry Maxim M1905 se k našim jednotkám v Rusku začaly ve větší míře dodávat na začátku ofenzivy v létě 1917. Během sibiřské anabáze je čs. legionáři hojně užívali při sestavování improvizovaných obrněných vlaků a kulometných rot či oddílů.

⁸⁹ František VLÁČIL, c. d., s. 23–24.

5.2 DRUHÉ OBDOBÍ (jaro 1918 – léto 1918)

Na začátku března roku 1918 stálo na stanici Baryševka na dráze Kyjev-Poltava 150 vagonů, které měly přepravit 8. střelecký pluk Slezský. Od Kyjeva je slyšet dělostřelba a kulomety. I. divize prochází město a plukovní hudba vyhrává. 2. pluk Jiřího z Poděbrad chrání ústup. Ze 150 vagonů se vytvořily dva ešalony. Ešalon č. 1, jehož velitelem se stal kapitán Zikmund Mochmač, byl obsazen následujícími částmi: kanceláře štábního pluku, telefonní oddíl, policejní komanda, saperná komanda, plukovní lazaret, sklady výstroje a výzbroje a plukovní hudba. Tento ešalon měl 68 vagonů a vyjel z Baryševky 2. března 1918 v noci. Právě v plukovní hudbě byl také Josef Elsner. Díky tomu je jasné, že z Baryševky odjel 2. března roku 1918. Do 9. března 1918 celý 8. pluk v šesti ešalonech a o tři dny později vojáci dorazili do Poltavy. Pluk jel přes stanice Borispol, Berezaň, Perejeslav, Grebjonka, Romodan, Poltava II. a Poltava I. na východ. Ve městě Poltava pluk stál celý den, a tak si muži mohli prohlížet město.⁹⁰

Na železniční dráze byl tehdy úplný chaos. Vagony byly sehnány jen s velkými obtížemi a pohyb vlaků na východ byl velmi obtížný a pomalý. Stravování pluku bylo těžké. Muži většinou dostávali pouze konzervy a suchary. Chleba byl nedostatek.⁹¹

Z Poltavy ešalony 8. pluku odjížděly dále na Charkov. Jenže nádraží bylo obsazeno bolševiky, a tak pluk odjel do města Penza. Po cestě vojáci nakupovali zásoby jídla. V Penze pluk byl do 15. dubna 1918.⁹² Cestou do Penzy byly prodávány konzervy, vozy a koně. Za utržené peníze se nakupoval hlavně chléb a čerstvé maso.⁹³ Ve dnech 1. až 9. dubna odjel pluk z Penzy do Vladivostoku. Cestou přes ruská města museli vojáci odevzdávat zbraně a náboje až na 168 pušek a jeden těžký kulomet s patřičným počtem nábojů pro každý vlak.⁹⁴ V kronice 8. pluku Slezského se situace popisuje takto: „*Toto odevzdání zbraní neobešlo se bez reptání i odporu příslušníků pluku, ačkoliv se tak dělo na základě smlouvy, uzavřené odbočkou ČSNR pro Rusko s bolševickou vládou v Moskvě. Kromě zbraní byly penzenskému sovětu odevzdány též vozy, koně a jiný*

---

⁹⁰ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Formování ešalonů na Ukrajině v době ústupu z Ukrajiny a jejich pohyb na Vladivostok, boje pluku na úseku Kyjev–Poltava 1. až 9. 3. 1918.

⁹¹ František VLÁČIL, c. d., s. 26.

⁹² VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Výprava Houskova – Z vypravování granátника 3. roty bratra Soukupa, přesun pluku z Poltavy do Penzy 10. až 15. 4. 1918.

⁹³ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Formování ešalonů na Ukrajině v době ústupu z Ukrajiny a jejich pohyb na Vladivostok, stravování pluku duben 1918.

⁹⁴ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie 8. střeleckého Slezského pluku, přesun pluku do Vladivostoku 1. až 9. 4. 1918.

*vojenský materiál, pokud nebyl dříve prodán.*⁹⁵

Stravování po dobu cesty do Vladivostoku bylo již mnohem lepší. Potraviny byly ve větších stanicích objednávány předem a telegraficky. Strava se pak připravovala v polních kuchyních. Cesta byla také poměrně klidná. Dráhy na Sibiři fungovaly dobře. Ve větších městech po železniční dráze musely jednotlivé vlaky vykupovat další cestu tím, že odevzdávaly místním sovětům část zbraní a nábojů.

Do Vladivostoku⁹⁶ přijely ešalony ve dnech 28. dubna až 20. května 1918. Pluk byl ubytován takto: II. a III. prapor v kasárnách zálivu Diomid, IV. prapor v kasárnách na poloostrově Uliss, obě kulometné roty a zákopnická rota v kasárnách Gniloj Ugol, velitelství pluku, I. prapor a ostatní samostatné roty a čety v kasárnách na Čurkině. Josef byl ubytován v zálivu Diomid.⁹⁷ Protože v pluku bylo málo zbraní, pořádal pluk pochodová cvičení a sportovní utkání. Podle vyprávění víme, že se Josef s plukovní hudbou účastnil na sokolském cvičení.⁹⁸ V kronice *Historie 8. střeleckého Slezského pluku* se uvádí, že sokolská slavnost probíhala 2. června 1918. Sokolskou slavnost pořádal 5. a 8. pluk.⁹⁹ Slavnost tehdy svým rozsahem a provedením vzbudila obdiv u přítomných spojenců, hlavně Japonců. Ve vladivostockém přístavu kotvily totiž válečné spojenecké lodi: dva japonské křižníky, jeden americký křižník, jeden anglický a jeden čínský křižník.¹⁰⁰ Ve Vladivostoku celý pluk pobýval až do 28. června 1918, kdy oficiálně vystoupil proti bolševikům.¹⁰¹

5.3 TŘETÍ OBDOBÍ (léto 1918 – zima 1919)

Poměr mezi československými vojáky a bolševiky byl velmi napjatý. Příslušníci čs. armádního sboru nedůvěřovali bolševikům od samého začátku. Bolševici uzavřeli mír s Německem a Rakousko-Uherskem. Ve válce s Ukrajinci bylo jimi bezdůvodně zabito několik důstojníků a vojáků čs. armádního sboru. V bojích s Němci se bolševická armáda naprosto neosvědčila a při odchodu z Ukrajiny jen překážela pohybu našich

---

⁹⁵ František VLÁČIL, c. d., s. 29.

⁹⁶ viz Příloha č. 16

⁹⁷ František VLÁČIL, c. d., s. 29.

⁹⁸ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Formování ešalonů na Ukrajině v době ústupu z Ukrajiny a jejich pohyb na Vladivostok, volnočasové aktivity pluku květen 1918.

⁹⁹ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie 8. stř. Slezského pluku, sokolská slavnost 2. 6. 1918.

¹⁰⁰ František VLÁČIL, c. d., s. 29.

¹⁰¹ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie 8. střeleckého Slezského pluku, vystoupení pluku proti bolševikům 28. 6. 1918.

vlaků na východ.¹⁰²

V Penze se nedůvěra čs. vojáků k bolševikům stupňovala. Byly jim odevzdávány zbraně, což jsem už zmiňovala v předchozí podkapitole. Bolševici tu vedli nezřízenou agitaci, snažíce se příslušníky čs. legií odradit od cesty do Francie. Vybírání zbraní a nábojů měli povoleno ústřední bolševickou vládou v Moskvě.

Naši vojáci začali po cestě do Vladivostoku odjíždět dále na západ vlaky s rakouskými a německými zajatci, pro něž byly naše vlaky zadržovány na stanicích.¹⁰³

Velké znepokojení vzbudil návrh spojenců a bolševické vlády v Moskvě, aby část čs. armádního sboru byla dopravena do Francie cestou přes Murmansk.¹⁰⁴

Situace se vyhroutil 14. května 1918 při tzv. Čeljabinském incidentu. Z vlaku s rakouskými a německými zajatci byl hozen na skupinu československých vojáků kovový předmět, který zranil jednoho z našich vojáků z 6. pluku. Čechoslováci viníka našli a ubili. Místní sovět zatkł deset československých vojáků, kteří dobrovolně a beze zbraně přišli do budovy sovětu podat výpověď k vyšetření incidentu. Proto 17. května 1918 obsadil 3. a 6. pluk Čeljabinsk a vězně osvobodil. Konflikt se sovětskou vládou se ještě podařilo urovnat.¹⁰⁵ 21. května 1918 na rozkaz lidového komisaře Trockého byl zatčen v Moskvě místopředseda odbočky ČSNR Maxa a několik jiných členů odbočky. Téhož dne a 23. května nařídil Trockij všem sovětům po linii železniční dráhy z Penzy do Vladivostoku důvěrným telegramem, aby pohyb vlaků čs. vojsk byl zastaven, aby byly úplně odzbrojeny a aby byli čs. vojáci zavřeni do zajateckých táborů. Trockij pokračoval 25. května telegramem, jímž nařizoval místním sovětům všemi prostředky zabránit dalšímu pohybu transportů čs. vojska na východ a zastřelit každého Čechoslováka, který bude přistižen na magistrále se zbraní v ruce¹⁰⁶ Bolševici na transsibiřské magistrále přepadávali legionářské vlaky.¹⁰⁷ Dobrovolci to chápali jako vyhlášení války, která už na několika místech ze strany místních sovětů fakticky probíhala. Proti ruským vojákům vystoupil poprvé generál Radola Gajda, který vydal rozkaz k obsazení Mariinsku. Vytvořily se tři skupiny: Povolzská, Čeljabinská

---

¹⁰² *tamtéž*

¹⁰³ František VLÁČIL, c. d., s. 30.

¹⁰⁴ Murmansk je přístavní město na severozápadě Ruska na poloostrově Kola a je konečnou stanicí železnice z Petrohradu.

¹⁰⁵ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie 8. střeleckého Slezského pluku, Čeljabinský incident 14. 5. 1918.

¹⁰⁶ František VLÁČIL, c. d., s. 31.

¹⁰⁷ Naše vlaky byly přepadeny na stanicích Zlatoust, Marjanovka, Irkutsk.

a Gajdova. To bylo signálem k aktivnímu vystoupení¹⁰⁸ proti Bolševikům. Počáteční boje v Mariinsku jsou v kronice 8. pluku popisovány takto: „Čs. vojsko, roztroušené v ohromném prostoru a velmi špatně vyzbrojené, pustilo se do nich s takovým elánem, že za 6 neděl ovládlo železniční dráhu z Penzy do Irkutska v délce 4500 km.“¹⁰⁹

Mezitím Vladivostocká skupina¹¹⁰ neměla od května žádné zprávy o tom, co se děje na západě. V přístavním městě Vladivostok se nacházel 5. pluk, 8. pluk včetně Josefa Elsnera a části pluku 10. a 2. dělostřelecké brigády. Ke konci května dojel do Vladivostoku další 7. pluk a zbytek zůstal na západě.

Činnost vladivostockého sovětu byla v červnu velmi podezřelá. Z Vladivostoku se vyvážely zbraně a střelivo na západ. Proto velitel vladivostocké skupiny a náčelník štábu čs. armádního sboru, ruský generál Diterichs nařídil uzavření rajonů obývaných čs. pluky. Na cestách do rajonů byly postaveny stráže, které nikoho nepouštěly.¹¹¹ Místní sovět izoloval všechny pluky. Ve městě se postavily hlídky a nesměly se pouštět ozbrojené osoby ven. Návštěva města českým vojákům byla povolena pouze do 21.30 hodiny večer.¹¹²

V noci 28. června 1918 českoslovenští vojáci odzbrojili ruské stráže a město bylo obsazeno. Příštího dne pak zaslal velitel skupiny vladivostockému sovětu ultimátum, aby do 30 minut byla odzbrojena bolševická posádka. Tento krok byl podniknut v dohodě se spojenci, kteří kotvili ve vladivostockém přístavu. Když místní bolševici vydali na ultimátum vyhýbavou odpověď, bylo čs. vojskem obsazeno město směrem od Gnilého Oglu až po nádraží i s budovou sovětu. Naši vojáci odzbrojili bolševickou posádku ve dvou kasárnách. Přitom pomáhaly spojenecké křižníky. Když bylo obsazováno město, čtyři bolševické torpédoborce zaujaly palebné postavení proti němu. Spojenecké křižníky jim daly výstrahu, takže palbu nezačaly a byly pak Japonci odzbrojeny. Bolševici žádný odpor nekladli. 30. června 1918 se pluk věnoval přípravě k pochodu na západ. 8. pluk tehdy měl 121 důstojníků a 4360 vojáků. Výzbroj byla nedostatečná. Ruskými puškami byl vyzbrojen I. prapor a kulometné roty. Každá kulometná rota měla 6 těžkých kulometů Maxim. II. a III. prapor a ostatní samostatné

---

¹⁰⁸ Boje, které začaly 25. května 1918 v Mariinsku, se rozšířily na celou sibiřskou magistrálu a na Volhu.

¹⁰⁹ František VLÁČIL, c. d., s. 31.

¹¹⁰ Do Vladivostocké skupiny patřil celý 5. pluk, 8. pluk (bez poloviny 4. a 8. roty, která byla přidělena pro strážní službu vlaku int. 2. divize a zúčastnila se bojů s bolševiky ve skupině Gajdově), část 7. pluku, část 2. záložního (později 10.) pluku, část 2. dělostřelecké brigády a dvě ženijní roty.

¹¹¹ František VLÁČIL, c. d., s. 32.

¹¹² VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie 8. stř. Slezského pluku, izolace pluku ve Vladivostoku, červen 1918.

roty byly vyzbrojeny pouze starými ruskými puškami na jeden náboj, zvanými „berďanky“. Nábojů bylo málo, asi 250 000 pro ruské pětiranové pušky a kulometry a po 20 nábojích pro každou „berďanku“. Granátnické čety byly vyzbrojeny ruskými ručními granáty. Kromě toho I. a III. prapor měly lehké kulometry Chauchat. Nábojů pro lehké kulometry bylo málo.¹¹³

1. července 1918 se vydal 8. pluk čtyřicet mil od Vladivostoku na území Nikolsk Ussurijský. Po cestě si pluk sestavil primitivní obrněný vlak. První stanicí, kterou pluk projel, byla Azdolnoje. Další boje probíhaly u hory Feninysopky. Bolševici byli rozhodně ve výhodě: „*Síly nepřítele byly: 3600 bodáků a 13 děl; z toho 300 námořníků, 800 Maďarů a Němců. Z pluku zúčastnilo se asi 2000 vojáků. Výzbroj byla velmi špatná. 500 pušek ruských, 100 000 patron, děl vůbec nebylo a koní málo.*“¹¹⁴ Byla to první velká bitva, kterou pluk svedl. Ač byl velmi špatně vyzbrojen a byl téměř bez dělostřelecké podpory, dosáhl tu velkého vítězství. Následně se pluk začal přesouvat po trati a pak po silnici vedoucí na Nikolsk Ussurijski. Přes noc společně 5. a 8. pluk obsadily Nikolsk-Ussurijski. Vojáci dostali od obyvatel města ubytování v kasárnách a v sousední stanici Golenki. 8. pluk pak zůstal v Nikolsk Ussurijském s úkolem chránit tento železniční uzel. 7. a 5. pluk pokračovaly dál za ustupujícími bolševiky.¹¹⁵ V první půlce srpna přijeli spojenci (prapor Angličanů, Francouzů a Japonci), kteří převzali Ussurijskou frontu.

Mezitím odjíždí 8. pluk s Josefem přes Nikolsk Ussurijský do Mandžuska, jakožto pomocný oddíl vojsk gen. Gajdy. Tato dráha procházela západně od stanice Goleňky čínským územím a patřila Rusům. Josef na boje v Mandžusku vzpomínal tak, že bolševici zde soustředili svou početnou armádu. Na stanicích dráhy byl pluk všude slavnostně vítán Rusy. Největšího uvítání se mu dostalo v Charbině. Do 20. srpna byl soustředěn celý pluk na stanici Buchedu, jakožto předvoj vladivostocké skupiny. Ta po převzetí Ussurijské fronty Japonci měla postupovat podél čínské východní dráhy. Touto kratší cestou rychleji dosáhla spojení s našimi vojsky u Irkutska.¹¹⁶ 2. září pluk dosáhl stanice Olovjanaja na severních hranicích Mandžuska.¹¹⁷ Bojů o stanici Olovjanaja se

¹¹³ František VLÁČIL, c. d., s. 33.

¹¹⁴ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie 8. střeleckého Slezského pluku, bojová situace pluku 1. 7. 1918.

¹¹⁵ František VLÁČIL, c. d., s. 36.

¹¹⁶ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Výprava Houskova – Z vypravování granátníka 3. roty bratra Soukupa, bojová situace pluku 20. 8. 1918.

¹¹⁷ František VLÁČIL, c. d., s. 37.

zúčastnil i Josef. To víme díky pohledu zaslanému z fronty. 15. září 1918 přijel pluk do Irkutsku, kde byl vyvagonován a ubytován ve vojenských barácích poblíž města. Zde se prováděl výcvik. 20. září 1918 byl znovu navagonován a odjel dál na západ.

Tam ovšem dlouho nepobyl. Po pěti dnech se pluk opět navagonoval a odjel dále k Uralu. 25. září 1918 přijíždí do Omska. Po třídenní zastávce pokračuje následně do Čeljabinska, z Čeljabinska byl pluk poslán do Jekatěrinburku.

Vojcechovský pak převedl 8. pluk k Tagilu (severozápadně od Jekatěrinburku), kde měl vystřídat 3. pluk. Po výměně měl být dobyt Nižnij Tagil.¹¹⁸ Druhý den v říjnu vypracovali plán k útoku na Tagil.¹¹⁹ Plán byl vypracován na stanici Šajtanka na poradě, které se zúčastnili všichni velitelé praporů, dělostřelectva a jezdeckta. Vojska se dělila na tři skupiny.

Do první tzv. „jihozápadní“ skupiny patřila 3. rota, 4. rota, 1. kulometná rota 8. pluku, četa jezdeckých pátračů 8. pluku, jedna pěší ruská rota, ruský partyzánský oddíl, sotna kozáků a 5. rota 1. čs. baterie pod velením npor. Ing. Nosála. Tato první skupina byla demonstrační. Měla útočit směrem na severovýchod a přitáhnout na sebe pozornost bolševiků. Při všeobecném útoku na Tagil se měla zmocnit části města.

Druhá střední skupina se sestávala z celého II. praporu 8. pluku, 1. a 2. roty, poloviny 3. roty 1. čs. eskadrony a jedné ruské baterie. Jejím velitem byl npor. Štička. Tato skupina měla vést hlavní nápor a obsadit město, jakmile se ostatní skupiny k němu přiblíží.

Do třetí, tzv. „obchvatné“ skupiny se řadí III. prapor 8. pluku, rota pěších pátračů a dělostřelecká četa 8. pluku, polovina 3. roty 1. čs. Eskadrony, čs. jezdecká baterie kpt. Kulikovského a jeden ruský prapor pěchoty. Velitelem byl nejdříve ruský kapitán Gerasimov, avšak ten po prvním dnu velení vzdal. Po něm to převzal npor. Ing. Kolařík. Tato skupina měla za úkol jít nepříteli do týlu, přerušit asi 15 km severovýchodně od Tagilu železniční dráhu na Alapajevsk a postupovat pak podél dráhy na Tagil. Následně se zmocnit stanice San Donata a pak útočit ze severu na město.¹²⁰

Josef se svou 3. rotou patřil do první skupiny: *„3. a 4. rota 8. pluku, jízdní rozvědka 8. pluku, 1 ruská rota, ruský partyzánský oddíl, sotna kozáků a 1 čs. baterie. Aby skupina byla demonstrační, měla nastupovati z jihozápadu přilákati na sebe síly*

---

¹¹⁸ viz Příloha č. 24

¹¹⁹ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie 8. střeleckého Slezského pluku, bojová situace pluku 29. 9. 1918.

¹²⁰ František VLÁČIL, c. d., s. 41.

*nepřítele a zmocniti se při všeobecném nástupu části města TAGILU.*¹²¹

Bolševici u Tagilu soustředili asi 8000 mužů a utrpěli velkou porážku, jak na životech,¹²² tak na materiálu.¹²³ V bitvě z našich řad zemřelo 22 mužů, 112 mužů bylo raněných a 1 nezvěstný. Těžké boje byly ve dnech 6. a 7. října 1918 k zajištění oblasti Tagilu ve směru na Láju a ve směru na Salky. Po bitvě se uspořádal pohřební průvod 8. pluku pro padlé v bojích o Tagil.¹²⁴

Po obsazení Tagilu I. a II. skupina odjela na stanici Šamary a Kordon¹²⁵, které byly do první půlky října obsazeny. Bolševici ustupovali dál na západ a pluk sklízel další a další úspěchy. 24. října měl pluk obsazenou řadu vesnic asi 8 km západně od Kordonu. Téhož dne pak nařídil velitel pluku útok na zastávky západně a jižně od Kordonu. Po krátkém, ale prudkém boji byly ještě téhož dne obsazeny vesnice V. Lek a Burilovo a blízká železniční zastávka. Další den byly obsazeny vesnice Lebed'ata a Osincevo.¹²⁶

Mezitím nastala zima a napadl sníh. Tím byly operace v těžko prostupných uralských lesích ještě více ztíženy: „*Nálada v pluku je velmi skleslá a nespokojenost mezi vojáky stále se ještě zmáhala.*“¹²⁷

28. října 1918 odevzdal pluk kungurskou frontu ruským vojskům. Ještě ten den odjíždí první ešalon, v němž se veze i 8. pluk, do Jekatěrinburku. Po 8 dnech přijel pluk na jekatěrinburské nádraží. 8. listopadu byla slavnostní přehlídka pluku s gen. Gajdou. Na přehlídce podle deníku hrála plukovní hudba, tudíž se jí určitě účastnil také Josef. Po krátkém odpočinku vystřídal 8. pluk na frontě pluk 5. a odjel obsadit Moleb.¹²⁸

10. listopadu 1918 obdržel pluk svůj plukovní prapor zároveň s ostatními pluky 2. československé střelecké divize při velkolepé slavnosti. Té se zúčastnily rovněž deputace pluků 1. československé střelecké divize a spojenecká vojska přítomná v Jekatěrinburku. Prapor byl dílem čs žen z Kyjeva na Ukrajině. Zhotovily ho už v roce 1917 a měl být pluku odevzdán až ve Francii.¹²⁹ Na slavnosti opět hrála plukovní

---

¹²¹ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie 8. střeleckého Slezského pluku, plán dobytí Tagilu 6. a 7. 10. 1918.

¹²² Napočítáno bylo 1000 mrtvých a raněných a 700 zajatých.

¹²³ Pluk v této bitvě ukořistil 5 děl, 70 kulometů, 3 obrněné vlaky, 4 vojenské vlaky, 2 zásobovací vlaky a cca čtvrt milionu nábojů.

¹²⁴ viz Příloha č. 17

¹²⁵ viz Příloha č. 18

¹²⁶ František VLÁČIL, c. d., s. 43–44.

¹²⁷ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie 8. střeleckého Slezského pluku, příchod zimy 1918.

¹²⁸ František VLÁČIL, c. d., s. 42–47.

¹²⁹ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie 8. střeleckého Slezského pluku, oslavy pluku 10. 11. 1918.

hudba, včetně Josefa. Domů pak poslal fotku z předávání praporu. Je naprosto totožná s fotografií v Kronice 8. střeleckého Slezského pluku.

Po slavnostech odjel pluk z Jekatěrinburku znovu na kungurskou frontu, kde měl dobýt Molebský závod.¹³⁰ Ve stanici Šamara byl pluk vyvagonován a od 19. listopadu 1918 pluk vedl útok. Večer došel pluk až k Molebskému závodu, odkud bolševici už přes noc ustoupili, takže závod byl obsazen přes noc a bez boje.

5.4 ČTVRTÉ OBDOBÍ (zima 1919 – zima 1920)

8. pluk byl posledním čs. plukem, který byl stažen z protibolševické fronty. Na frontě zůstala pouze ruská vojska. Československé vojsko na Rusi se v únoru roku 1919 skládalo ze tří divizí, vojsk Dalekého Východu, dvou jezdeckých pluků, úderného praporu a jiných menších technických oddílů. Jeho velitelem byl gen. Syrový.

Spojenecká vojska (americká, anglická, italská, francouzská a japonská), která se v této době nacházela na Sibiři, měla za úkol převzít ochranu týlu, to znamená sibiřské magistrály.

Československá vojska ochraňovala úsek magistrály od Novonikolajevsku až po Bajkalské jezero. Obrana tratě byla nutná, protože bolševická vojska rozehnaná v roce 1918 na sever a na jih od trati se spojovala v menší partyzánské oddíly. Ty přepadávaly trať, poškozovaly ji, a překážely tak přesunům vojsk a zásobování fronty.¹³¹ O poškození trati psal Josef také domů. Na lístku je fotografie poškozeného mostu u stanice Olovnajana.

Až do poloviny prosince 1918 zůstala kungurská fronta celkem klidná. Prováděly se jenom menší akce průzkumného rázu. V této době už byla krutá zima a mnoho sněhu. 21. prosince 1918 byl vydán rozkaz pplk. Prachaly k postupu na město Kungur. Toho dne město bolševici opustili a pak se ho zase pokusili dobýt zpět. Byli však odraženi. V Kunguru měl pluk 8 dní odpočinku. Odpočíval tam ještě 5. a 7. pluk. 3. ledna 1919 pak odešel pluk z Kunguru.¹³²

Dne 6. ledna 1919 odchází pluk směrem na jihozápad do městeček Ordinskoje, asi 20 kilometrů od Kunguru, Sudinskoje a Mědaňskoje, asi 30 kilometrů od Kunguru, jako záloha ruských oddílů. Ruské oddíly pak pluk vyměnily 14. ledna 1919. V půlce ledna

---

¹³⁰ viz Příloha č. 20

¹³¹ František VLÁČIL, c. d., s. 47–49.

¹³² VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie 8. střeleckého Slezského pluku, bojová situace pluku 21. 12. 1917 až 3. 1. 1919.

se pluk opět sjel u Jekatěrinburku, kde se do 1. února 1919 čekalo na další rozkazy.¹³³

Byly to poslední boje pluku na uralské frontě, které dobrovolci sváděli za úplné fyzické a duševní vyčerpanosti, v hlubokém sněhu a neschůdném terénu a navíc při 40 až 45 stupních mrazu.

Od Jekatěrinburku měl pluk odjet do Tomsku jako posádka. Ale nakonec se ve druhé polovině února pluk přesouvá po transsibiřské magistrále k úseku dráhy Tajga-Mariinsk-Ačinsk, aby tady bránil trať proti již zmiňovaným bolševickým partyzánským oddílům. Pluk sem přijel ve dnech 16. až 20. února 1920 a byl rozmístěn takto: II. prapor v Tajze, III. prapor na stanicích Anžerské a Sudžence a I. prapor v Mariinsku. Josef Elsner byl s I. praporem v Mariinsku. Pluk aktivně bránil trať proti bolševickým partyzánským oddílům Štětinkina a Lubkova.¹³⁴ Začátkem března byl pluk vyslán do stanice Bogotol východně od Mariinska a do Tomsku. 29. března 1919 byl pluk napaden silným partyzánským oddílem Maslenkina na stanici Krytovo, ležící východně od Bogotolu.

V první polovině dubna přejeli do Ačinska, východně od Bogotolu, takže úsek pluku svěřený k ochraně měřil 340 kilometrů. Pro lepší a rychlejší ochranu trati pluk sestavil 15. dubna 1919 obrněný vlak „Marijinsk“. Na konci května 1919 u pluku vzpomínali na výročí zahájení bojů proti bolševikům. Vojákům padlým v těchto bojích a pohřbených v Mariinsku byl postaven pomník.¹³⁵ Tohoto odhalení se musel účastnit Josef, protože je doma dochovaná fotografie pomníku s datací a místem. Pomník byl podle fotografie postaven na polském hřbitově.

Ochrana trati byla prováděna tím způsobem, že v důležitých stanicích (Tajga, Anžerskoje, Sudženka, Mariinska, Bogotol, Ačinsk) byly umístěny větší posádky. Na menších stanicích na mostech byly po celém úseku postaveny stráže o síle 15 až 20 mužů s jednou až dvěma automatickými puškami. Obrněný vlak projížděl celý úsek pluku dvakrát denně. Od dubna 1919 měl pluk obrněný vlak „Marijinsk“ a pak ještě jeden se jménem „Těšín“.¹³⁶

Tento způsob obrany stanic a tratě se nakonec neosvědčil, protože 23. června 1919 byly přepadeny stráže na jedné stanici daleko četnějším nepřátelským oddílem a pluku

---

¹³³ František VLÁČIL, c. d., s. 50–53.

¹³⁴ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Deník I. praporu, bojová situace pluku 16. 1. až 20. 1. 1919.

¹³⁵ František VLÁČIL, c. d., s. 57.

¹³⁶ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Deník I. praporu, obrana trati Tajda-Mariinsk-Ačinsk duben 1919.

byly způsobeny značné ztráty (8 mužů zabito a 5 zraněno). Proto se od toho způsobu obrany upustilo a po zkrácení úseku o Tajgu, Sudženku a Anžerskoje ze západu a později o Ačinsk z východu byly téměř po celém úseku pluku rozloženy roty.¹³⁷ Protože bolševické partyzánské oddíly byly velmi agilní, pořádaly se proti nim výpravy. Přes stálou výzvědnou činnost a drobné vojenské výpravy proti menším tlupám se ale nezabránilo železničním katastrofám, kdy se rozebíraly koleje a rozbíjely nákladní a osobní vozy. Za těchto podmínek museli být vojáci krajně vyčerpaní.

Ve dnech 2. až 5. července 1919 byl větší výpravou vyčištěn rajon severně od Bogotolu, kde se zdržovalo několik partyzánských oddílů. 8. července byla přepadena naše stráž na stanici Berikulská. Pronásledování partyzánského oddílu proběhlo bez výsledku. Následně velení stáhlo stráže z trati a na stanicích se rozmístily celé roty. Větších výprav bylo provedeno celkem šest: dvě severně od Mariinska a čtyři severně a jižně od Bogotolu.¹³⁸

Služba při ochraně trati byla velmi namáhavá. Hustý a neschůdný terén, v létě obrovská horka a spousta komárů. Kromě toho úsek 8. pluku byl velmi rozlehlý a pluk na něj svým počtem nestačil.¹³⁹

Vojáci chodili stále na tytéž služby: most, pohotovost, žalář, nádraží a zdobili tzv. těplušky k oslavě upálení mistra Jana Husa. Vagony k tomuto národnímu svátku byly vyzdobeny obrazy z naší historie, ornamenty vyřezávanými z březové kůry, podloženými barevnými papíry, praporky vlály červeno-bílé a černé s červeným kalichem. Večer v 19:30 se pořádal průvod s plukovní hudbou. Toho se musel určitě účastnit Josef. Ve 20 hodin se zapálila hranice a bratři pronášeli proslovy na téma Husova utrpení. Josef a plukovní hudba hrála „Ktož jsú boží bojovníci“ a „Kde domov můj“. S výzdobou vagonů předstihl 8. pluk všechny další posádky Mariinské a i celé divize. Na každém vagonu byl nakreslen obraz (např. Hus na hranici v Kostnici, Hus ve vězení, Hus s kalichem, Jan Žižka z Trocnova, Karel Havlíček Borovský, Jan Sladký Kozina, Tomáš Garrigue Masaryk, Jeníček s Mařenkou z Prodané nevěsty a Lešetínský kovář). U každého obrazu byl určitý nápis.

---

¹³⁷ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie 8. střeleckého Slezského pluku, bojová situace pluku červen 1919.

¹³⁸ František VLÁČIL, c. d., s. 58.

¹³⁹ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Výprava Houskova – Z vypravování granátníka 3. roty bratra Soukupa, obrana trati v úseku Mariinsk červenc 1919.

Od 15. července 1919 se pluk nachází opět v Mariinsku. 7. srpna 1919 se pořádala další výprava proti partyzánskému oddílu Boreskina.¹⁴⁰

18. srpna 1919 jede pluk zpět do Mariinska. O dva dny později probíhal koncert Josefa a plukovní hudby v městském sadu. 2. září 1919 pluk odjíždí z Mariinska přes stanici Sudženku na Michelsonské šachty. Pluk mezi Kamenouhelnou a Anžerskou pávní chrání své šaty před úmyslným poškozením či před úplným zničením od okolních nepřátelských lupičských skupin. 15. září 1919 odjíždí pluk z Michelsonu na Polustanici Jala. 25. září přijelo do Mariinska poselstvo čs. Vlády vedené poslancem národního shromáždění F. V. Krejčím. Čestná rota s praporem a hudbou přivítala poselstvo na mariinském nádraží. Toho přivítání se pravděpodobně mohl účastnit také Josef, opět jako součást plukovní hudby. Na konci září byl sestaven u 8. pluku druhý obrněný vlak „Těšín“. Na začátku října 1919 se přesouvá do Mariinska.

Dne 28. října 1919 na výročí prohlášení Československé republiky dostal každý Čechoslovák přidáno 10 rublů na přilepšenou. Zároveň probíhaly oslavy prvního výročí československé samostatnosti. Během dopoledne byla slavnostní přehlídka, odpoledne odhalení pomníku příslušníkům pluku padlým při ochraně magistrály a večer se ve městě konala akademie.¹⁴¹

Začátkem listopadu se mezi vojáky 8. pluku začal šířit skvrnitý tyfus, kterým byla zamořena ruská armáda. Koncem listopadu 1919 byl pluk na úseku vystřídán 5. plukem a odjel do oblasti Irkutska. Zde byl rozložen tak, že I. prapor ochraňoval úsek železniční dráhy Bolovina-Innokentevskája a II. a III. prapor pak vykonávaly službu přímo v Irkutsku.¹⁴² Po městě kolovaly bolševické letáky mířené proti dobrovolcům: „*Mezi námi a obyvatelstvem se rozšiřovaly bolševické letáky, v nichž nám přikazují, bychom se odzbrojili, veškeré naše zbraně jim odevzdali, všechny ruské lidi nacházející se pod naší ochranou jim vydali. Za čež nám slibují volnou cestu domů a zaručují osobní bezpečnost.*“¹⁴³ To ale mezi muži vyvolalo nedůvěru, odmítali se vzdát a zbraně odevzdat. Velitelství nabádalo vojáky, aby byli opatrní a aby nedošlo ke zbytečným problémům a konfliktům. Bolševické vojsko využívalo různé agitace proti legionářům, provokovalo čs. vojáky a útočilo ze všech stran.

---

¹⁴⁰ František VLÁČIL, c. d., s. 61.

¹⁴¹ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917, oslava prvního výročí Československé republiky 28. 10. 1918.

¹⁴² *tamtéž*

¹⁴³ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Stručné vyličení bojů 8. střeleckého pluku s bolševiky v Sibiři, pobyt pluku v Irkutsku listopad 1919.

V listopadu 1919 byla situace ruských vojsk na frontě hodně špatná. Ruská vojska musela opustit své dosavadní sídelní město Omsk a odjet na východ. Spojenci začali odjíždět ze Sibíře. 13. listopadu 1919 plnomocník čs. vlády na Sibíři Dr. Girsas zaslal zástupcům spojeneckých vlád na Sibíři memorandum. V něm prohlásil, že pobyt čs. vojska na magistrále a její ochrana jsou nadále nemožné.

V druhé polovině listopadu začaly odjíždět pluky 1. československé střelecké divize z Irkutsku do Vladivostoku, aby se tam nalodily a odjely do Československa. Zároveň začal pohyb pluků 2. československé střelecké divize, která byla nejdále na západě, směrem k Irkutsku.¹⁴⁴ Na rozkaz velitele čs. vojska na Rusi se 8. pluk převedl v pravomoc velitele 1. československé střelecké divize. 8. pluk poté odjel ve dnech 21. až 28. listopadu 1919 v 10 vlacích a s jedním obrněným vlakem na východ. Ochranu dosavadního úseku přenechal prozatím 5. pluku. Podle dalšího rozkazu velitele 1. čs. divize převzal pluk ochranu úseku Polovina-Irkutsk. Do 12. prosince 1919 dojely na tento úsek všechny vlaky pluku. I. prapor byl rozložen na trati. Ostatní vlaky s velitelstvím pluku byly soustředěny na stanici Innokentěvské a na nádraží v Irkutsku, 10. a 3. kulometná rota 8. pluku odešla do kasáren v Irkutsku.¹⁴⁵

Mezitím ruská vojska stále ustupovala a jejich řady řídly. Ustupující vlaky ruské armády způsobily na magistrále chaos. Jejich doprava na východ se stala nemožná, a tak ruská armáda vystoupila z vlaků a ustupovala podél dráhy na saních.¹⁴⁶

5.5 PÁTÉ OBDOBÍ (zima 1920 – léto 1921)

Začátkem února 1920 odevzdal 8. pluk úsek trati Polovina-Irkutsk plukům 3. československé střelecké divize a zredukoval počet svých vlaků na pět. V polovině února odjel do Vladivostoku. Pohyb na východ šel zvolna. 14 dní stály vlaky pluku okolo Bajkalu, 10 dní ve Verchně-Udinsku, 7 dní v prostoru Petrovského závodu. V těchto místech bolševici bojovali s ruskou armádou a Japonci.¹⁴⁷

Na začátku března 1920 byli dobrovolci bez peněz v následku anulace sibiřských platebních znaků. Vojáci se ale dokážou zabavit i tak – někdo se učí ruské národní tance při hudbě plukovní hudby, jiní kopají do míče na zamrzlém jezeře, další muži

---

¹⁴⁴ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Deník I. praporu, memorandum Dr. Girsy 13. 11. 1919.

¹⁴⁵ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie 8. střeleckého Slezského pluku, ochrana úseku Polovina-Irkutsk 28. 11. až 12. 12. 1919.

¹⁴⁶ František VLÁČIL, c. d., s. 62–63.

¹⁴⁷ František VLÁČIL, c. d., s. 63.

chodí na procházky.¹⁴⁸

7. března 1920 se pořádala oslava narozenin prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. Konala se speciální přednáška o T. G. Masarykovi a také slavnostní pochody doprovázené plukovní hudbou. Slavnostního pochodu se musel nejspíš účastnit i Josef. V průběhu března pluk projíždí několika malými stanicemi, například Misovaja, Verchněudinsk, Petrovský závod, Tarbagataj, Chilok, Mogzon. Okolo 25. března 1920 projely vlaky 8. pluku Čitou. Pak už cesta byla rychlejší.¹⁴⁹

29. března 1920 byly vlaky pluku v Manžurii. Z této zastávky poslal Josef lístek. 3. a 4. dubna 1920 projel pluk Cicikarem, 9. dubna Charbinem a okolo 19. dubna dojel na jižní mandžuskou hranici do stanice Pograničné. Odtud byl pohyb vlaků opět pomalý, protože trať až do Nikolska-Ussurijského¹⁵⁰ byla téměř zničena v dřívějších bojích s ruskými partyzány a s Japonci. Trať se narychlo opravila. Dál pluk pokračoval směrem k Vladivostoku, koncem dubna se vrátil do oblasti Nikolska-Ussurijského.¹⁵¹ 27. dubna 1920 se konal slavnostní pochod s plukovní hudbou, který mířil na hřbitov Nikolsk-Ussurijský. Tam se velitel pluku v krátkém proslovu rozloučil s padlými bratry v bojích o Nikolsk-Ussurijský 2. až 5. července 1918. Hudba hrála převážně národní hymny. 8. pluk protestoval proti zhotovení pomníku. Pomník byl tvořen pouze malou hromádkou kamení, která se rozpadala. Ve dnech 28. dubna až 6. května 1920 stály vlaky pluku na stanici Ugoľnaja.

1. května 1920 se slavil svátek pracujícího lidu na kopci u Tichého oceánu. Na vrchu se seřadily všechny části pluku i s plukovní hudbou. Hudba zahrála obě národní hymny a francouzskou Marseillaisu.¹⁵²

Dne 8. května přijel do Vladivostoku první vlak 8. pluku a do 10. května dojel zbytek pluku. Ve Vladivostoku pluk přešel v pravomoc velitele čs. vojsk Dalekého východu, gen. Čečka. Všechny roty byly přiřazeny k praporům a drží se služby po městě.¹⁵³ Od 15. května si většina vojáků denně dopoledne chodila opakovat pohyby v uzavřeném stroji a cvičení se zbraní, aby to uměli na přivítání v Praze. 20. května odpoledne obcházela plukovní hudba, pravděpodobně včetně Josefa, kasárny a pořádala

---

¹⁴⁸ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Stručné vylíčení bojů 8. střeleckého pluku s Bolševiky v Sibiři, anulace sibiřských platebních znaků, březen 1920.

¹⁴⁹ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Deník I. praporu, přesun pluku přes Čitu 25. 3. 1920.

¹⁵⁰ viz Příloha č. 25

¹⁵¹ František VLÁČIL, c. d., s. 63–64.

¹⁵² VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917, oslavy 1. máje 1. 5. 1920.

¹⁵³ František VLÁČIL, c. d., s. 64.

koncerty pro rozveselení. Před odjezdem měly kanceláře, skladníci a hospodáři plné ruce práce. Likvidovali legionářskou činnost v Rusku, dělaly se závěrečné výkazy a odpočty. Vše muselo být hotové v co nejkratší době a spousta věcí se doháněla přes noc. Za 3 dny byly všechny nutné práce hotovy. 22. května byly všechny prapory očkované proti tyfu a choleře a muži museli podstoupit lékařské prohlídky. Další den se uspořádala pro vojáky speciální přednáška „Život v Rusku x život doma“, aby muži byli aspoň trochu připraveni na obyčejný život.

Pro ukrácení dlouhé chvíle při očekávané cestě na lodi každá rota obdržela několik knih v českém jazyce.¹⁵⁴ 23. května 1920 byla loď ohlášena. Následně pak 1. června 1920 přijela do přístavu anglická loď pojmenovaná M. S. Dollar, která měla odvést 8. pluk. 5. června se konala přednáška vedená doktorem Perglerem o způsobu života, politice, hospodářství v Americe a jejich vztahu k jiným státům ve světě. Přednáška měla podobu besedy. Na konci doktor Pergler odpověděl na některé dotazy ohledně situace na Těšínsku a úpravy hranic republiky.

Téhož dne se vojáci připravují k odjezdu, nakládají se osobní zavazadla jednotlivců a část plukovního majetku. 6. června 1920 už od 4 hodin ráno jednotlivé prapory vycházely k přístavu. Tam je v 6 hodin vyzvedl parník Smělčák¹⁵⁵ s baržou, na kterou se nalodily první dva prapory. V 11 hodin dopoledne byly ve Vladivostoku pod Egersheldem¹⁵⁶. Na loď šly roty podle služebních čísel a každý se musel prokázat svým evakuačním lístkem. Transport čítal celkem 135 důstojníků, 3154 vojáků, 126 československých občanů, 2 ženy, 4 cizince a 4 zajatce. Během dvou hodin byli všichni a všechno naloděno.¹⁵⁷ V podpalubí vládl ruch a hádky, ale nakonec každý měl své místo. Muži spali na pryčnách o třech patrech. Velmi rušno bylo i při obědě, kdy se jedlo po čtyřech skupinách. Na nábřeží u lodi se sešla spousta lidí, hlavně žen. Řada žen se tam přišla rozloučit se svými milými.¹⁵⁸ Ve 4 hodiny odpoledne měl krátkou řeč bratr generál Čeček a po něm hudby hrály národní hymny. V 19 hodin za zvuků hudby loď M. S. Dollar odrazila od břehu. Na nábřeží se sešla spousta bratrů, kteří ještě na odvoz

---

¹⁵⁴ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Historický deník I. roty 8. stř. Slezského pluku, příprava pluku k odjezdu 15. až 22. 5. 1920.

¹⁵⁵ Parník jménem Smělčák patřil mezi první československou lodní jednotku. Dále k nim patřil parník Naděžnyj, ledoborec Strejlok, parník Sibirjak a Feodosia. Lodě se účastnily bojů v roce 1918, kdy porazily bolševický ledoborec Bajkal.

¹⁵⁶ Maják Egersheld byl postaven roku 1876. Nachází se na hrotu poloostrova Tokarevskaya shkot.

¹⁵⁷ František VLÁČIL, c. d., s. 64.

¹⁵⁸ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Historický deník I. roty 8. stř. Slezského pluku, ubytování na M. S. Dollar 6. 6. 1920.

čekali, a ruských obyvatel. Hromové „Nazdar!“ přehlušovalo občas hudbu.

Na M. S. Dollar se nalodil 8. střelecký pluk Slezenský, 1. jízdní pluk Jana Jiskry z Brandýsa a 2. technická rota. Loď nesla jméno a příjmení manželky hlavního majitele lodní společnosti Mellwilla Stuarta Dollara.¹⁵⁹ V deníku Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917 se loď popisuje následujícím způsobem: „*Loď jest dlouhá 151 m, široká uprostřed 18,3 m, váží 19000 tun a pojme cargo 13 700 tun. Ostatní zatížení jest stroji kotly, uhlím, olejem, zásobami potravin atd. Pohonná síla: Loď jest poháněná 2 parními pístovými stojatými stroji. Každý stroj uvádí v pohyb jednu vrtuli. Kotle jsou čtyři. Tři se vytápějí uhlím, jeden naftou. Denní spotřeba uhlí jest 80 tun a oleje 12 tun. Rychlost lodi: Závisí nejenom od síly pohonného stroje, ale i od vnějších okolností. Maximální rychlost lodi jest 12 uzlů za hodinu (1 uzel = 6080 stop = 1853 m). Délka naší cesty: Z Vladivostoku do Vancouveru jest 4225 mořských mil.*“¹⁶⁰

Cesta probíhala zvolna a počasí bylo údajně většinou chladné nebo deštivé. Každý den hrála hudba, pořádaly se různé hry a kinematografická představení. 14. června loď přešla 180. poledník, na kterém se vyrovnává časový rozdíl. Vojáci pak měli dva dny to stejné datum.

21. června 1920 ráno připlula loď k průlivu mezi jižní částí ostrovů Vancouveru a pevninou. Na palubě začali Číňané zaměstnaní na loď připravovat náklad a zavazadla. M. S. Dollar zastavila v zátoce, kam přijely dvě malé loďky s úředníky. Po kontrole M. S. Dollar mohla pokračovat dál. Následně míjeli město Victorii. Loď projížděla průlivy mezi četnými ostrovy. Večer přijela do Vancouverské zátoky, kde zůstala stát přes noc. Teprve 22. června ráno loď přistála ve Vancouveru. Těžká zavazadla vyndávali místní dělníci. Vynášení nákladu, zavazadel a vylodění pluků trvalo celé dopoledne. Odpoledne se celý transport seřadil v obrovském skladišti na nábřeží, ve kterém Červený kříž rozdával cigarety, čokoládu a pomeranče. O půl čtvrté odpoledne se konal slavnostní pochod, jenž vedl od skladiště až k nádraží. Někteří obyvatelé Vancouveru přihlíželi pochodu, pískali a tleskali. Jiní se chovali netečně a chladně. Po krátkém oddechu před nádražím byly přiděleny plukům vlaky a v nich zase vagony jednotlivým rotám. Pak se roty nastěhovaly do vagonů. Vagony byly osobní II. třídy a každý měl pohodlné místo k sezení i ke spaní. Nakládání šlo rychle, a tak pluk už

---

¹⁵⁹ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917, loď M. S. Dollar.

¹⁶⁰ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917, technické parametry M. S. Dollar.

v 9 hodin večer odjížděl z Vancouveru.¹⁶¹

Vlak 8. pluku jel z Vancouveru jako druhý. Cesta ubíhala rychle, skoro nikde se nezastavovalo. Pluk projel většími stanicemi. 23. června v 7 hodin ráno projel vlak stanicí Kamloops. Následovalo malebné údolí Blue River, kde vlak musel v důsledku prudkého stoupání jet pomaleji. V 6 hodin odpoledne jel pod horou Mont Robson, která byla pokrytá ledovcem. Vlaky jely ve výši 3252 stop a pokračovaly stále výš. Trať vedla po břehu jezera, ze kterého vytéká mohutná řeka Frozen River. Mezi horami pluk projel stanicí Lucerne ve výši 3650 stop a stanicí Jaspers s krásným parkem. 24. června vlak míjel Edmonton, hlavní město státu Alberta. Přibližně hodinu v Edmontonu vlaky stály. Vojáci si mezitím nakoupili pohlednice. Na nádraží přišlo několik Čechů a Ukrajinců, kteří byli v tomto kraji silně zastoupeni. 25. června ráno následovala stanice Invermay a večer vlaky projížděly přes stanicí Winnipeg, kde bylo asi hodinová zastávka. Československé vojáky tam přivítala četná česká kolonie, cca 300 lidí. 26. června ráno projel vlak stanicí u Pelikan Lake. Vojáci cestu trávili pozorováním krajiny, kde se nachází spousta malých jezer. 27. června se pokračovalo dál, vojáci už byli znuděni cestou a projížděli Ontario. 28. června ráno byla na řadě stanice Fitzpatrick. Toho dne ještě vlaky nedojely do Quebecu, protože téměř po hodinovém stání a manévrování byly všechny vagony přetaženy na trať do Valcartier.¹⁶²

29. června 1920 brzy ráno vlaky dojelely do vojenského tábora Camp Valcartier, který byl vzdálený od přístavního města Quebec asi 16 mil. Muži tu vystoupili a ruční zavazadla se naložila na vozy či auta, která je odvezla do kempu. Vojáci byli ubytováni v plátěných stanech. V tomto transportu jel 7., 8. a 9. pluk, 1. jízdní pluk, 1. úderný prapor, baterie Kulikovského, 2. a 3. technická rota a část dělostřelectva 3. divize.¹⁶³

Podle deníku Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917 muži 30. červen trávili takto: „*Upravujeme stany a volné místo kolem, před stany zřizujeme záhonky a různé ozdoby, takže tábor díky pílí našich bratří dostává pěkný a úhledný zjev.*“¹⁶⁴ Naopak Historický deník I. roty 8. střeleckého Slezského pluku práce v kempu popisuje takto: „*29. června. Všude se pilně pracovalo. Kopaly se odvodňovací stružky a začalo se*

---

¹⁶¹ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917, cesta Tichým oceánem 14. až 22. 6. 1920.

¹⁶² VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Historický deník I. roty 8. stř. Slezského pluku, cesta pluku z Vancouveru do Quebecu 22. až 28. 6. 1920.

¹⁶³ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917, příjezd pluku do kempu Valcartier 29. 6. 1920.

¹⁶⁴ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917, úprava stanů v kempu 30. 6. 1920.

s úpravou okolí stanů. 30. června. I dnes se pilně pracovalo. Bylo pěkně. Sádky okolo stanů se pomalu dodělávaly. Nejlepší výzdoba je u části štábu pluku a našeho praporu. U každého stanu výzdoba řešena jinak a přec celek je souladný. Uplatnily se zas staré materiály: různé odstíny písku, drť z cihel, z uhlí, mech, keře a rostliny.¹⁶⁵

Následujícího dne, 1. července, vojáci oslavovali tzv. Dominion Day, což je kanadský národní svátek. Celý československý tábor se ho zúčastnil spolu s kanadským vojskem. U příležitosti oslav se konala i slavnostní přehlídka všech tří kanadských transportů v počtu okolo 10 000 mužů.¹⁶⁶

2. července se vzpomínalo po táboře na výročí bitvy u Zborova na základě rozkazu (rozk. č. 7. a 2. VII. 20, §2.): „Dnes je výročí Zborova. Trávíme je na cizí půdě a nemůžeme společně s národem účastniti se uctění zborovských hrdinů. Však naše mysl jako vždy v tento den zalitá nad Zborovská pole, aby tam holdovala památce padlých za svobodu národa. Zvykli jsme si v přísné škole zápasu více cítiti než mluvit, a protož výrazem našich citů k nim budiž: Sláva! Jménem pres. Masaryka vítám Vás na poslední stanici cestou do Vámi vybojované svobodné vlasti. Vám, co jste zkusili a zkoušeli. Proto bez frázi: ZDAR! Jan Masaryk.“¹⁶⁷⁺¹⁶⁸

6. července slavil čs. tábor Husovo výročí.¹⁶⁹ Na cvičišti muži postavili hranici a kolem ní v trojhranu se postavili vojáci. Uprostřed stál sbor zpěváků a hudba. U zapálené hranice zazpíval pěvecký plukovní sbor chorál Ktož jsú boží bojovníci spolu s plukovní hudbou. Těchto oslav se pravděpodobně účastnil i Josef. Po národních hymnách, zahranych právě plukovní hudbou, všichni zpívali píseň „Hranice vzplála“ a hymnami se slavnost ukončila. Pak se ve městě sbor, orchestr a hudba zúčastnily symfonického koncertu, aby rozšířily a propagovaly Československou republiku. O koncertu se píše v Historickém deníku I. roty takto: „Koncert včerejší se rovněž vydařil. Píseň Tancuj, tancuj dovedla kanadskou krev do varu.“¹⁷⁰

---

¹⁶⁵ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Historický deník I. roty 8. střeleckého Slezského pluku, úprava stanů v kempu 30. 6. 1920.

¹⁶⁶ František VLÁČIL, c. d., s. 65.

¹⁶⁷ Jan Masaryk po vzniku Československé republiky, konkrétně od 1. března 1919, vstoupil do služeb ministerstva zahraničí. Od listopadu do října roku 1920 vedl prozatímně vyslanectví republiky ve Washingtonu jako tzv. chargé d'affaires.

¹⁶⁸ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Historický deník I. roty 8. střeleckého Slezského pluku, výročí bitvy u Zborova 2. 7. 1920.

¹⁶⁹ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Historický deník I. roty 8. střeleckého Slezského pluku, oslavy výročí upálení Mistra Jana Husa 6. 7. 1920.

¹⁷⁰ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Historický deník I. roty 8. střeleckého Slezského pluku, oslavy výročí upálení Mistra Jana Husa 6. 7. 1920.

8. července se vojáci připravovali na vystoupení, které bylo plánováno na 11. červenec v Quebecu, měla se cvičit rotná ze VI. sletu.¹⁷¹

11. července pořádali čs. vojáci Sokolskou slavnost. Potom se utkalo naše čs. kombinované mužstvo ve fotbalovém zápasu s mužstvem zdejšího královského kanadského pluku. Zápas skončil výhrou čs. mužstva 2:1. Tohoto zápasu se zúčastnil Josef, protože s plukovní hudbou hrál jako doprovod při fotbalu. Kanad'ané dostali československou hedvábnou vlajku a čs. fotbalisté získali stříbrný pohár. Z Quebecu a z okolí přijelo mnoho lidí.

14. července odjeli vojáci do Quebecu na oslavu památky pádu Bastily. Do programu oslav bylo zařazeno i vystoupení československých sokolů.¹⁷² Tohoto cvičení se mohl zúčastnit i Josef. Dle osobní karty byl Josef sokolem.¹⁷³

5.5.1 LOŇ BELGIC

Dne 14. července 1920 odpoledne odjela část pluku (kromě velitelství pluku, III. prapor a plukovní hudba) vlakem z Valcartieru do Halifaxu, aby se zde nalodila na loď Belgic a odjela do Evropy. Tato část pluku přijela do přístavu Halifaxu ve 14 hodin 16. července 1920. Do večera se nalod'ovalo mužstvo, celou noc se ještě nakládala zavazadla. 17. července ráno vyplul Belgic z přístavu. Na palubě byla kromě částí 8. pluku, kterou řídil zástupce velitele 8. pluku pplk. Ing. Kolařík, taky část 7. pluku. Ubytování a strava na této lodi prý byla lepší než na M. S. Dollar.

23. července 1920 se loď přiblížila ke břehům Anglie a 26. července přistála v Cuxhavenu v Německu. Ve městě byl transport přivítán československým konsulem, který upozorňoval mužstvo na opatrné vystupování po dobu cesty Německem. Toho dne byla tato část pluku navagonována do tří vlaků. Večer odjel první vlak a v noci zbývající dva. Vozy byly špatné a těsné. Potraviny potřebné na cestu si pluk vzal s sebou z lodi. Všechny zbraně byly při navagonování složeny do několika nákladních vagonů, které se připojily k první vlaku.

V Německu byly tehdy velmi špatné vnitřní politické poměry. Vlaky měly jet na Podmokly, ale byly pro velké výtržnosti německých komunistů hlavně v Sasku přeměrovány přes Bavorsko do Brodu nad Lesy.

---

¹⁷¹ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Historický deník I. roty 8. stř. Slezského pluku, příprava pluku na vystoupení v Quebecu 8. 7. 1920.

¹⁷² VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 55, Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917, fotbalový zápas a oslavy na památku pádu Bastily v Quebecu 11. 7. a 14. 7. 1920.

¹⁷³ VÚA-VHA Praha, fond KLEG, Osobní karta legionáře, Josef Elsner, Dokument o činnosti v legiích.

29. července 1920 v 5 hodin ráno přijel první vlak na půdu Československé republiky, další dva vlaky brzy za ním. Po slavnostním uvítání v Plzni a v Praze přijely všechny tři vlaky 30. července do Olomouce. Zde se spojily v jeden vlak, který dne 31. července 1920 ráno přijel do Opavy. V Opavě byl pluk slavnostně uvítán a ubytován v Masarykových kasárnách. V následujících dnech byli všichni příslušníci pluku propuštěni na repatriační dovolenou.¹⁷⁴

5.5.2 LOĎ VALENCIA

15. července 1920 odjíždí pluk do Quebecu, kde se nalodí na loď Valencia. Josef Elsner jel právě na Valencii, což víme díky pohledu s vyfocenou lodí. Datum odjezdu se tam přesně shoduje. Před odjezdem šli muži nakupovat do města, aby aspoň něco přivezli domů. Kupovali prý hlavně mýdlo. Ve 4 hodiny odpoledne byla vztyčena československá vlajka a loď vyrazila směrem Evropa za zvuků plukovní hudby. Na lodi jelo celkem 89 důstojníků a 2200 vojáků. Musela cestou překonat Atlantický oceán a 3334 mořských mil. Vojáci se přitom bavili různými hrami. Pokud bylo pěkné počasí, plukovní hudba hrála a večer se pořádala kinematografická představení. Za nepříznivého počasí, kdy silný vítr házel vlny přes palubu, muži hráli stolní hry, například pořádali šachové turnaje. 26. července 1920 večer projíždí loď kanálem La Manche. Podle deníku Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917 je průjezd kanálem popisován takto: „*Na špici lodi jest ustanovena hlídka, která dává pozor, bychom nenajeli na některou bloudící minu. Na palubě smíme se zdržovati jen s ochrannými pásy.*“¹⁷⁵

29. července 1920 loď přijíždí do Cuxhavenu na německém pobřeží. Tam stojí ještě do příštího dne před přístavem, protože Němci nechtějí pustit čs. legie přes své území. 30. července 1920 se vojáci vylodili a nasedli do vlaků. Zbraně museli složit do speciálních vagonů a patrony se naházely do moře. Muži jeli naprosto odzbrojeni. Německo povolilo průjezd československého vojska jen s podmínkou, že projedou beze zbraní. Odpoledne vojáci odjeli do Cuxhavenu.¹⁷⁶

31. července vyrazil pluk z Cuxhavenu. Cestu doprovázelo několik potíží. Například vlaky s Čechoslováky stály celý den v Magdeburgu: „*Zdejší dělnické*

¹⁷⁴ František VLÁČIL, c. d., s. 64–67.

¹⁷⁵ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917, průjezd Valencie kanálem La Manche 26. 7. 1920.

¹⁷⁶ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917, příjezd Valencie do Evropy 29. 7. 1920.

*organisace nechť propustí nás dále, vytýkajíce nám, že jedeme na polskou frontu bojovat proti Sovětům. Na naše poukázání, že jedeme domů, nedbají a staví se, jako by o žádné Čs. republice nevěděli. Konečně po celodenním vyjednávání večer odjíždíme dále.*¹⁷⁷ O den později 1. srpna nastávají další komplikace ve Falkengerbu, kde se opět vyjednává o projíždění. Německé obyvatelstvo bylo údajně velmi nepřátelské. Vlaky pokračují následně do Röderau, odkud musí jet zase nazpět. Saská provincie nechce čs. vojsko pustit přes své území. Vlaky se tedy vracejí nazpět do Lipska a Bavorska. 2. srpna projíždějí Norinberkem, kde obyvatelé města hrozí na československé vojákypěstí a ukazují různé posunky.

Následujícího dne brzy ráno přejele vlaky pohraniční stanici Brod nad Lesy, kde pluk přeseďá do československých vlaků a vjíždí konečně na českou půdu. Příjezd do republiky se v Historii XI. roty 8. střeleckého pluku 1917 popisuje takto: „*Po příjezdu do Domažlic se nebe vyjasnilo a my kochali se pohledem na naši drahou zemi. Lid v projížděném kraji vítal nás máváním a voláním: Nazdar!*“¹⁷⁸

3. srpna 1920 přijel pluk na půdu Československé republiky do Brodu nad Lesy. Toho dne večer byl uvítán na Smíchovském nádraží v Praze. Další den 4. srpna ráno odjel do Olomouce, kde byl znovu uvítán. Ještě týž den v 16 hodin odpoledne dorazil do Opavy, kde byl ubytován v Masarykových kasárnách.

29. srpna se pluk z Opavy přestěhoval do Frýdku Místku a koncem září 1920 do Českého Těšína. Tady byl 8. pluk ruské legie unifikován s bývalým rakouským pěším plukem 100 v nový čs. pluk, který převzal jeho číslo, název „8. československý pěší pluk Slezský“ a plukovní prapor. Téměř všichni příslušníci 8. pluku ruské legie byli v letech 1920 a 1921 demobilizováni, až asi na 300 osob, které zůstaly v aktivní vojenské službě.¹⁷⁹ Josef Elsner byl rovněž demobilizován, a sice 28. září 1920 ve Frýdku Místku.¹⁸⁰

V seznamu pluku bylo zapsáno celkem 6300 mužů. Z tohoto počtu: padlo, respektive zemřelo následkem zranění utrpěného v boji 127 mužů, následkem nemoci, nešťastnou náhodou apod. zemřelo 47 mužů, nezvěstných bylo 17 mužů, raněných

---

¹⁷⁷ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917, cesta pluku přes Německo 31. 7. 1920.

¹⁷⁸ VÚA-VHA Praha, fond FL – 8. pluk, kart. 54, Historie XI. roty 8. střeleckého pluku 1917, příjezd pluku do ČSR 3. 8. 1920.

¹⁷⁹ František VLÁČIL, c. d., s. 68.

¹⁸⁰ VÚA-VHA Praha, fond KLEG, Osobní karta legionáře, Josef Elsner, Demobilizační list.

v boji okolo 400 mužů.¹⁸¹

---

¹⁸¹ František VLÁČIL, c. d., s. 69.

ZÁVĚR

Vojenská historie se věnuje jednomu z největších dramát, na kterém se člověk může podílet. Kolikrát jsou vojenské dějiny prezentovány jako operační dějiny, v nichž se osud jednotlivce ztratí v záplavě šipek na mapě. Většina prací o první světové válce se primárně zaměřuje na politické dějiny, známé osobnosti, velké bitvy či technické záležitosti týkající se zbraní. I přes to, že pramenů v podobě osobních zápisků, pamětí, deníků, vojenské korespondence či fotografií je poměrně dost, málokteré se zaměří na prožitky jednotlivých osob či pluků.

Může existovat několik důvodů, proč je toto téma opomíjeno. Třeba tíživost námětu nebo spousta nepřehledných archivních pramenů. Přestože nejsou vzpomínky českého vojáka v období první světové války nic výjimečného, v meziválečném období jich byly psány a vydávány stovky každý rok. Československý legionář ve svých osobních záznamech nebo korespondenci nepíše o smrti a smutku. Vojáci se snažili na smrt nemyslet a vytěsnit ji a spíše se zaměřili na radostnější události, jako třeba oslavy 1. máje, úpravu zemljank, sokolské slavnosti, trávení volného času s bratry atp.

Bakalářská práce systematicky zpracovává téma každodennosti a prožitých událostí na příkladu vojáka Josefa Elsnera, který působil na ruské frontě během Velké války. Středem zájmu je jednotlivec – prostý voják a jeho vnímání bojů a života za války jako takové. Prostředkem ke studiu tohoto tématu jsou hlavně prameny osobní povahy, které se dochovaly v naší rodině, a ústní prameny, jež se u nás doma předávají už léta. Dále se práce zaměřuje na cestu Josefa Elsnera přes celé Rusko, dva oceány a Kanadu. K tomu, aby práce byla komplexní, nestačily materiály z rodinného archivu. Proto jsem musela nastudovat archivní prameny. Přímá zkušenost účastníků války je výborná pro vytvoření základů pro teorii. Tyto materiály osobní povahy mají velkou hodnotu a jsou rozmanité. Všichni, jejichž materiály jsem použila ve své práci, byli členy Československého vojska, konkrétně 8. československého střeleckého pluku Slezského. Určité události a zážitky je možné krásně vypreparovat z více zdrojů. Z porovnání klíčových prožitků vyplývá předpokládaná skutečnost, že přes jisté společné prvky se jednotlivé výpovědi člověk od člověka liší. Právě díky tomu se mi podařilo jak zmapovat jednotlivé vzpomínky dobrovolců, tak i jejich společnou cestu.

Novým fenoménem pro studium života na frontách za první světové války se stala fotografie. Poskytuje svědectví o životě armády, ukazuje realitu fronty, bojiště, válečnou

techniku, smrt a různé kulturní obřady či oslavy. Fotografické snímky dokážou vystihnout atmosféru v jednom určitém okamžiku.

Ve své bakalářské práci jsem dospěla k závěru, který jsem vůbec nečekala. Smrt, která obklopovala československé legionáře na východní frontě, měla mnoho tváří. Strach se v průběhu Velké války měnil a přetvořil se na odvahu, odhodlání a vytrvalost. Zjistila jsem v průběhu psaní práce, že vojáci měli spoustu důvodů k boji: smysl pro povinnost, pud sebezáchovy, čest, kamarádství nebo touhu po odplatě.

V případě Josefa Elsnera to byl s velkou pravděpodobností pud sebezáchovy, ovlivnění kamarády a také stereotyp. Nejdříve zběhl ze strany Rakouska-Uherska. Aby ho nepověsili za velezradu, schoval se v opuštěném statku se svými přáteli, zde je ale nakonec zajali ruští kozáci. Po dlouhém pobytu v zajateckých táborech se svým přítelem vstoupil do řad československých legií, aby už nemusel trpět hladem, nedostatkem peněz a vymanil se ze stereotypu. Dokázala jsem detailně zmapovat cestu Josefa Elsnera od roku 1910 až po rok 1920 pomocí osobní korespondence. Povedlo se mi podrobně nastínit Josefův život a jeho zážitky.

Zároveň jsem ani netušila, že v archivu najdu informace o tomto konkrétním legionáři. Díky nim jsem získala důležité podklady k tomu, abych vše dokázala časově určit, jako např. kdy byl Josef Elsner zajat, kdy vstoupil do československých legií nebo kdy byl demobilizován.

Další obrovský kus práce zabírá cesta 8. československého střeleckého pluku Slezského. Členem tohoto pluk byl právě Josef Elsner. To jsem zjistila díky osobní kartě legionáře, kde se uvádělo číslo pluku i konkrétní rota. Ze začátku jsem se obávala, že tato kapitola bude nezajímavá. Avšak postupem psaní jsem zjistila, že deníky a kroniky 8. československého střeleckého pluku Slezského budou potřeba. Plukovní deníky se většinou psaly ručně, tudíž bylo těžší je rozluštit. Nicméně právě tyto nečitelné svazky dokázaly poskytnout mnohé zajímavé informace o každodenním životě, volném času, stravování a ubytování legionářů. Stejně události s velkou pravděpodobností musel prožívat i Josef Elsner. Naopak plukovní kroniky zajistily přísun dalších nových dat ohledně cesty a přesunů, bitev, výzbroje, stravování, ubytování, ošacení, počtu padlých a zraněných i rozkazy. Většina kronik byla psána chronologicky den po dni. Přesně to mi pak pomohlo velmi detailně zmapovat cestu 8. pluku a porovnat ji s osobní korespondencí Josefa Elsnera.

Při zpětném ohlédnutí a se současnou znalostí zjištěných faktů se mi jeví zpracování tohoto tématu komplexní. Kapitola o Josefu Elsnerovi jako taková by nemusela poskytnout obecnější souvislosti, které je třeba znát. Proto jsem se rozhodla rozšířit práci o kapitolu o 8. československém střeleckém pluku Slezském. V ní jsem už lépe a podrobněji popsala situaci na východní frontě ve světle bojů 8. pluku a práci jsem obohatila o další prožitky jiných legionářů. Na druhou stranu mohla být práce ještě mnohem obsáhlejší. Několik deníků nebo kronik šlo ale špatně přečíst a rozkazy 8. pluku byly psány v ruštině.

Roky strávené na východní frontě měly pro československé vojáky zásadní význam. A českoslovenští vojáci měli zásadní význam pro vznik Československé republiky. Všichni známe již mnohokrát projednávané téma první světové války. A proto si myslím, že bychom se měli soustředit na životy obyčejných vojáků. Tito vojáci nám opravdu mohou popsat, jak Velká válka probíhala.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

PRAMENY:

ARCHIVNÍ PRAMENY

Vojenský ústřední archiv Praha

Fond FL – 8. pluk.

Fond KLEG, Osobní karta legionáře

PUBLIKOVANÉ PRAMENY

VLÁČIL, František, *Slezský pluk: Stručná kronika 8. čs. Slezského pluku*, Frýdek Místek 1938.

PERNICA, Leo, *O dobách dobrých i zlých 1917–1947: Hrst vzpomínek příslušníků bývalého pěšího pluku Jana Žižky z Trocnova k třicátému výročí jeho založení*, Kroměříž 1947.

ČLÁNKY V DOBOVÉM TISKU

GRÉGR, Julius, *Informace o raněných a padlých*, in: *Národní listy* 54, 1914, s. 1–2.

LITERATURA:

FIC, Viktor Miroslav – PALEČEK, Pavel (edd.), *Československé legie v Rusku a boj za vznik Československa 1914-1918*, III. díl, Brno 2008.

FILIP, Vladimír, *První světová válka 1914-1918 = Die erste weltkrieg 1914-1918*, Brno 2014.

KLUČINA, Petr, *Vojenské dějiny Československa*, díl 2, 1526–1918, Praha 1986.

KVAČEK, Robert, *První světová válka a česká otázka*, Praha 2013.

MOJŽIŠ, Milan, *Československé legie 1914-1920*, Praha 2016.

POSPÍŠILOVÁ, Jaroslava, *Českoslovenští legionáři z okresu Hradec Králové 1914–1920*, Hradec Králové 2000.

ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*, Praha 2001.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

HALADA, Andrej, *Co se odehrávalo během Velké války na východní frontě?*, Dostupné online: <http://www.vhu.cz/co-se-odehravalo-behem-velke-valky-na-vychodni-fronte/> [citováno k 1. 3. 2017].

SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

- Příloha č. 1:** Fotografie Zeměbranceckého pěšího pluku č. 11
- Příloha č. 2:** Demobilizační záznam Josefa Elsnera (Údaje o vojenském poměru v bývalé rak.-uherské armádě)
- Příloha č. 3:** Osobní karta legionáře Josefa Elsnera
- Příloha č. 4:** Korespondenční lístek Červeného kříže
- Příloha č. 5:** Zajatecký lístek 15. 11. 1916 Petropavlovsk
- Příloha č. 6:** Fotografie Karla Andrese a Josefa Elsnera
- Příloha č. 7:** Zajatecký lístek 12. 6. 1917 Petropavlovsk
- Příloha č. 8:** Demobilizační záznam Josefa Elsnera (Údaje všeobecné)
- Příloha č. 9:** Fotografie zemljanky 12. 11. 1917 Baryševka
- Příloha č. 10:** Fotografie ze Slavnosti přijímání praporů 10. 11. 1919
- Příloha č. 11:** Fotografie z odhalení pomníku 1. 5. 1919 Mariinsk
- Příloha č. 12:** Fotografie lodi M. S. Dollar
- Příloha č. 13:** Fotografie plukovní hudby 11. 7. 1920 Valcartier kemp
- Příloha č. 14:** Fotografie lodi Valencie
- Příloha č. 15:** Demobilizační záznam Josefa Elsnera
- Příloha č. 16:** Fotografie města Vladivostok – Zlat roh
- Příloha č. 17:** Fotografie pohřebního průvodu padlých v Nižnij Tagil
- Příloha č. 18:** Fotografie železniční stanice Kordon
- Příloha č. 19:** Fotografie slavnosti předání praporů plukům 2. čs. střelecké divize
- Příloha č. 20:** Fotografie zákopů 8. pluku u Molebského závodu
- Příloha č. 21:** Fotografie lodi M. S. Dollar
- Příloha č. 22:** Fotografie kempu Valcartier
- Příloha č. 23:** Fotografie zničeného mostu u st. Olovjannaja
- Příloha č. 24:** Náčrtek mapy N. Tagilského bojiště
- Příloha č. 25:** Náčrtek mapy Nikolsk-Ussurijského bojiště